Nr 17 WARSZAWA, 1 WRZEŚNIA ROKU 1938. ROK XX

GAZETA ADMINISTRACJI

DWUTYGODNIK

POŚWIĘCONY PRAWU PUBLICZNEMU ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ

TREŚĆ:

str.

Mgr Jerzy Tyborowski: Zasady prawa wyborczego w nowych ustawach o wyborze radnych . . . 1074

Jan Olejnik: Moc wiążąca wyroków N. T. A. . . . 1084

Mgr Antoni Robaczewski: Budżety Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w okresie 12. lecia, tj. od r. 1927/28 do r. 1938/39 (ciąg dalszy) . . . 1091

Uwagi i wnioski urzędów wojewódzkich (ciąg dalszy) . . . 1107

Orzecznictwo Sądu Najwyższego . . . 1115

Orzecznictwo Najwyższego Trybunału Administracyjnego . . . 1117

Kronika . . . 1119

Bibliografia . . . 1133

REDAKTOR: FRANCISZEK KAUFMAN

WARUNKI PRENUMERATY:

rocznie z przesyłką zł 18.—
kwartalnie „ „ zł 4.50
Pojedynczy numer zł 1.—

CENA OGŁOSZEŃ:

strona	1/1	1/2	1/4	1/8
zł	200	120	65	35

Konto czekowe P. K. O. 30192. Konto pocztowe Kartoteka nr 6 (do sumy 50 zł).

Redakcja i administr.: Trębacka 11. Tel. redakcji 606-17; tel. administracji 606-14.
Redakcja rękopisów nie zwraca.

Mgr JERZY TYBOROWSKI

ZASADY PRAWA WYBORCZEGO W NOWYCH USTAWACH O WYBORZE RADNYCH

Uchwalone przez ciała ustawodawcze na sesji nadzwyczajnej w lipcu br. ustawa o wyborze radnych gromadzkich, gminnych i powiatowych oraz ustawa o wyborze radnych miejskich zostały już ogłoszone [1]) i z tą chwilą weszły w życie. Zbliżające się więc wybory do organów stanowiących związków samorządowych odbędą się już według nowych przepisów.

Ustawy o wyborze radnych są drugim po ustawie samorządowej z 1933 r. etapem w procesie kodyfikacji i reformy prawa samorządowego w Polsce. Odznaczają się przejrzystym układem, jasnym i bardzo szczegółowym sformułowaniem, co czyni zbędnym wydawanie rozporządzeń wykonawczych i wyklucza dowolną wykładnię postanowień tych ustaw.

Dokonajmy porównawczego przeglądu najważniejszych zasad prawa wyborczego, określonych w ustawie z 1933 r. oraz w nowych ustawach o wyborze radnych. Przede wszystkim musimy sobie uświadomić, że nowe ustawy nie zmieniły mocy obowiązującej postanowień ustawy samorządowej w odniesieniu do wyborów członków organów zarządzających związków samorządowych oraz sołtysów i podsołtysów. Dlatego też w pracy niniejszej ograniczymy się niemal wyłącznie do omówienia przepisów, dotyczących wyboru radnych.

Zasada powszechności znalazła pełne zastosowanie w ustawie samorządowej 1933 r., która nie wprowadza do prawa wyborczego cenzusu majątkowego, ani cenzusu wykształcenia. Prawo wybierania według tej ustawy ograniczone jest jedynie posiadaniem obywatelstwa polskiego, prawa wybierania do Sejmu, cenzusu wieku (ukończenie 24 lat) oraz cenzusu jednorocznego zamieszkania. Od tego ostatniego warunku zresztą zwolnieni są zamieszkali na obszarze danego związku samorządowego właściciele i posiadacze nieruchomości, funkcjonariusze

[1]) Dz. U. R. P. nr 63 z dnia 29.VIII 1938 poz. 480 i 481.

związków publiczno-prawnych, wojskowi zawodowi, duchowni oraz obywatele honorowi.

Ponadto prawo wybierania podlega zawieszeniu na czas postępowania karnego za zbrodnie, za które grozi utrata praw publicznych oraz na czas odbywania czynnej służby wojskowej przez żołnierzy niezawodowych.

Ustawy o wyborze radnych w określeniu warunków prawa wybierania zmian nie wprowadziły [1]), poza przepisem stanowiącym, że prawo wybierania podlega zawieszeniu na czas postępowania karnego w wypadku wyżej podanym, dopiero jednak od chwili doręczenia aktu oskarżenia. (Według art. 3 ust. (5) ustawy samorządowej zawieszenie prawa wybierania następuje od chwili wszczęcia śledztwa, a tylko w wypadkach postępowania karnego bez śledztwa od chwili doręczenia aktu oskarżenia). Zasada powszechności w ten sposób znalazła jeszcze pełniejsze zastosowanie, utrudniając ograniczenie prawa wybierania osób obwinionych niesłusznie. Ponadto ustawy o wyborze radnych pominęły jako warunek prawa wybierania cenzus wieku, który w ten sposób uzależniony został jedynie od postanowień ordynacji wyborczej do Sejmu. Natomiast warunkiem prawa wybieralności radnych gromadzkich oraz radnych gmin wiejskich nie podzielonych na gromady jest ukończenie 27 lat. Dla pozostałych radnych ustawy utrzymały jako warunek wybieralności ukończenie 30 lat.

Zasada równości wprowadzona została również w całej pełni zarówno w ustawie z 1933 r. jak i w nowych ustawach o wyborze radnych. Zaprzeczeniem tej zasady jest system kurialny [2]), pluralność i nierówność okręgów wyborczych. Wielokrotności głosów i kurii przepisy wyborcze nie przewidują, podział na okręgi natomiast jest dopuszczalny, ustawy jednak wyraźnie stanowią, że ilość mandatów, przypadających na każdy okręg, ma być uzależniona od liczby mieszkańców okręgu, co gwarantuje realizację zasady równości.

Według nowych ustaw przy wyborach radnych gromadzkich na jeden okręg nie może przypadać mniej niż 2 mandaty, przy wyborach radnych gminnych niemniej niż 3 mandaty, przy wyborach radnych miejskich *niewięcej* niż 8 mandatów, przy czym w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców podział na okręgi jest obowiązujący. Podział na

[1]) Patrz *mgr J. Tyborowski* — „Prawo wybierania i wybieralności do organów samorządu terytorialnego", „Samorząd", Nr 35 z 28.VIII 1938 r.

[2]) Por. tegoż autora „System kurialny w prawie wyborczym do ciał samorządowych"—Gazeta Administracji, Nr 13 z 1.VII 1938 r.

okręgi, gromady, gminy i miasta powyżej 5 tys. mieszkańców jest zależny od uznania władzy zarządzającej wybory. Przy wyborach radnych powiatowych okręgi wyborcze nie mogą być wprowadzone, natomiast możliwe jest łączenie wyborców z kilku gmin w jedno kolegium wyborcze, o czym rozstrzyga wojewoda.

W porównaniu do postanowień ustawy z 1933 r. nowa ustawa przy wyborach radnych gromadzkich wyklucza jednomandatowe okręgi, a ponadto umożliwia tworzenie okręgów więcej niż 3 mandatowych. Przy wyborach radnych miejskich nowa ustawa wyklucza możliwość tworzenia okregów o większej liczbie mandatów niż 8, przewiduje natomiast tworzenie okręgów jedno lub dwumandatowych. Przy wyborach radnych gminnych i powiatowych utrzymany został stan dotychczasowy.

Podział na okręgi wyborcze realizuje potrzebę uwzględnienia zróżniczkowanych interesów grup społecznych i gospodarczych, jakie istnieją zwłaszcza w większych skupieniach (np. interesy dzielnic miejskich) i przyznania tym grupom reprezentacji w organach stanowiących związków samorządowych. Tworzenie okręgów przynajmniej dwumandatowych przy wyborach radnych gromadzkich i co najmniej trzymandatowych przy wyborach radnych gminnych przy zastosowaniu zasady proporcjonalności względnie głosowania ograniczonego gwarantuje ponadto interesy i reprezentację mniejszości na obszarze danego okręgu.

Z a s a d a b e z p o ś r e d n i o ś c i utrzymana została bez zmian przy wyborach radnych gromadzkich, delegatów gromad nie posiadających rad gromadzkich oraz przy wyborach radnych miejskich.

Wyboru radnych gminnych dokonują jak poprzednio gminne lub okręgowe kolegia wyborcze, złożone z radnych gromadzkich względnie delegatów gromad nie posiadających rad gromadzkich oraz z sołtysów i podsołtysów. Wyboru radnych powiatowych dokonują gminne i miejskie kolegia wyborcze w niezmienionym składzie (radni i członkowie zarządów).

Z a s a d a t a j n o ś c i została utrzymana nadal przy wyborach radnych miejskich. Przy wyborach radnych gromadzkich i radnych powiatowych obowiązujące dotychczas przepisy przewidywały w zasadzie jawne głosowanie, wyjątkowo tylko na żądanie 1/5 wyborców głosowanie mogło być tajne.

Nowa ustawa wprowadziła obecnie zasadę tajności jako regułę przy wyborach radnych gromadzkich, gminnych i powiatowych. Jedynie jako wyjątek dopuszcza ustawa przy tych wyborach na wyraźne żądanie poszczególnego wyborcy głosowanie jawne przez ustne wymienienie

nazwisk kandydatów do protokółu komisji wyborczej, co zresztą ma na celu uprzystępnienie głosowania niepiśmiennym wyborcom.

Demokratyczna zasada tajności głosowania znalazła więc obecnie daleko szersze zastosowanie, gwarantując uniezależnienie się wyborcy od postronnych wpływów.

Na marginesie musimy dodać, że jeśli chodzi o wybory członków organów zarządzających związków samorządowych, obowiązuje bezwzględna zasada tajności, wprowadzona przez ustawę samorządową. Jedynie przy wyborach sołtysa i podsołtysa dopuszczalne jest w pewnych wypadkach głosowanie jawne.

Z a s a d a s t o s u n k o w o ś c i (proporcjonalności), polegająca na głosowaniu na listy kandydatów i podziale mandatów stosownie do liczby oddanych głosów, według przepisów ustawy z 1933 r. miała dotychczas zastosowanie przy wyborach radnych gminnych, radnych miejskich i częściowo przy wyborach radnych powiatowych.

Zasada stosunkowości jest przeciwstawieniem zasady większości, przy stosowaniu której mandat uzyskuje kandydat, otrzymujący więcej niż połowę głosów względnie najwięcej głosów ze wszystkich kandydatów. Zasada większości może pozbawić reprezentacji znaczną grupę obywateli. Jej złagodzeniem jest system ograniczonego głosowania (vote limite) na jednego lub pewną część zgłoszonych kandydatów.

Przy wyborach *radnych gromadzkich* według dotychczasowych przepisów obowiązywała zasada ograniczonego głosowania imiennego na kandydatów w ilości $^1/_4$ ogólnej ilości mandatów, o ile gromada nie była podzielona na okręgi wyborcze, a na jednego kandydata w dwu lub trzymandatowych okręgach. W jednomandatowych okręgach obowiązywała zasada większości. We wszystkich wypadkach wybór był dokonywany przez zebranie wyborcze, w którego skład wchodzili wszyscy wyborcy z gromady względnie okręgu wyborczego. System ten, zwłaszcza wobec zasady jawnego głosowania, nie dawał wyborcy dostatecznych warunków do wypowiedzenia się zgodnie z wolą i sumieniem.

Według nowej ustawy w gromadach nie podzielonych na okręgi wyborca może jak dawniej głosować na kandydatów w ilości $^1/_4$ ogólnej liczby mandatów. Dotyczy to również okręgów, na które przypada 5 i więcej mandatów. Natomiast w okręgach o mniejszej ilości mandatów (2—4) wyborca może głosować tylko na jednego kandydata. Mandaty radnych gromadzkich otrzymują ci kandydaci, którzy uzyskali kolejno największe ilości głosów, nie mniejsze jednak niż $^1/_{10}$ liczby gło-

sujących. Dokonana przez nową ustawę zmiana polega na wprowadzeniu zasady głosowania tylko na jednego kandydata w okręgach czteromandatowych, których poprzednie przepisy wyborcze nie przewidywały.

Przy wyborach *radnych gminnych* poprzednio wyborca mógł oddać jeden głos na którąkolwiek ze zgłoszonych list kandydatów. Przy podziale mandatów sumę głosów oddanych na wszystkie listy dzielono przez liczbę mandatów, uzyskując w ten sposób dzielnik wyborczy. Każda lista uzyskiwała tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieścił się w liczbie głosów oddanych na tę listę.

Według nowej ustawy wyborca rozporządza tylu głosami, ilu radnych wybiera kolegium wyborcze i może głosować na nazwiska kandydatów umieszczonych na różnych listach (system list wolnych), przy czym na każdego z kandydatów może oddać tylko jeden głos. Podziału mandatów dokonywa się w ten sposób, że ogólną ilość głosów oddanych na kandydatów każdej listy dzieli się kolejno przez 1, 2, 3 itd., aż da się uszeregować tyle kolejno największych ilorazów, ile mandatów jest do obsadzenia. Poszczególnej liście przyznaje się tyle mandatów, ile ilorazów przypada na nią spośród ustalonego w powyższy sposób szeregu. O kolejności wyboru radnych z danej listy rozstrzyga większość głosów oddanych na kandydatów tej listy [1]).

System ten przez uwzględnienie łącznej ilości głosów oddanych na daną listę zabezpiecza w zasadzie interesy grup zawodowych, gospodarczych, narodowościowych itp., z drugiej zaś strony, zapewniając wyborcy możność panaszowania, tj. głosowania równocześnie na kandydatów różnych list, uniezależnia indywidualnego wyborcę od tych grup i uwzględnia zaufanie, którym wyborca obdarza nie listę, a poszczególnych kandydatów.

Przedstawiony system wyborczy uniemożliwia monopol list partyjnych, zwłaszcza, że ustawa przewiduje konieczność zamieszczania na zgłoszonych listach nazwisk kandydatów w liczbie odpowiadającej podwójnej ilości mandatów, przypadających na dane kolegium wyborcze,

---

[1]) Przypuśćmy np., że dane kolegium wyborcze, mające dokonać wyboru 6 radnych, składa się z 96 członków. Zgłoszono 4 listy kandydatów, na których ważnie oddano 540 głosów. Kandydaci listy Nr 1 uzyskali 260 głosów, listy Nr 2—126 głosów, listy Nr 3—100 głosów i listy Nr 4—54 głosy. Dzielimy te sumy kolejno, jak przy systemie d'Hondt'a, przez 1, 2, 3 itd., odrzucając ułamki. Spośród uzyskanych ilorazów ustalamy 6 kolejno największych ilorazów. Ilorazy 130, 65 i 32 należą do listy Nr 1, która winna uzyskać 3 mandaty, ilorazy 63 i 31 do listy Nr 2, której winny przypaść 2 mandaty, iloraz 50 do listy Nr 3 (1 mandat) i iloraz 27 do listy Nr 4, która pozostawałaby bez mandatu.

co pozwala wyborcy dokonać swobodnego wyboru między wieloma zgłoszonymi kandydatami [2]). System ten posiada wyższość nad dotychczas stosowanym systemem list sztywnych, na których na czołowych miejscach figurowali zwykle kandydaci cieszący się zaufaniem wyborców, na dalszych natomiast miejscach umieszczeni byli kandydaci słabsi.

Słabą stroną omawianego systemu byłaby pewnego rodzaju niesprawiedliwość przy podziale mandatów, jaka mogłaby powstać w wypadku zgłoszenia większej ilości list, gdy głosy rozłożą się nierównomiernie i niektórzy kandydaci uzyskają znaczną większość głosów, co spowoduje zwycięstwo ich listy. Wówczas znajdujący się na tej liście kandydaci, którzy otrzymają bardzo małe nawet ilości głosów, mogą uzyskać mandaty, podczas gdy kandydaci z innych list, uzyskawszy o wiele większą ilość głosów, mandatu nie otrzymają. Aby temu zapobiec, ustawa przewiduje odpowiednie sprostowanie przydziału mandatów, w wypadku gdy kandydat listy, która nie otrzymała żadnego mandatu, uzyskał liczbę głosów przekraczającą połowę wspólnego ilorazu wyborczego dla całego okręgu (tj. liczby oddanych głosów, przypadających przeciętnie na jeden mandat). Kandydat ten otrzymuje mandat radnego zamiast kandydata, uzyskującego z innej listy mniejszą ilość głosów, a przy tym najmniejszą spośród kandydatów innych list, którzy mają prawo do mandatu [1]).

W razie istnienia zdecydowanych grup gospodarczych, narodowościowych itp. niewątpliwie powyższe sprostowanie, będące w pewnym stopniu podważeniem zasady proporcjonalności, w praktyce

---

[1]) W podanym wyżej przykładzie mandaty radnych przypadały: z listy Nr 1 kandydatowi A, który uzyskał 94 głosy, kandydatowi B (90 głosów) i kandydatowi C (15 głosów), z listy Nr 2 kandydatowi D (80 głosów) i kandydatowi E (40 głosów), z listy Nr 3 kandydatowi F (60 głosów). Kandydat G z listy Nr 4 uzyskał 48 głosów, co przekracza połowę wspólnego ilorazu wyborczego, który wynosi 90 (540:6). Kandydat G uzyska wobec tego mandat zamiast kandydata C, który otrzymał mniejszą ilość głosów, a przy tym najmniejszą spośród kandydatów, którzy mają prawo do mandatu. Wobec tego lista Nr 1 uzyska tylko 2 mandaty, lista Nr 2— 2 mandaty, listy Nr 3 i Nr 4 po jednym mandacie.

[2]) Gdyby ustawa dopuszczała zgłoszenie kandydatów poszczególnych list w dowolnej ilości, niewątpliwie partie polityczne zgłaszałyby listy z liczbą kandydatów nie przewyższającą o wiele przypuszczalnej ilości mandatów, którą dana partia spodziewa się uzyskać przy wyborach. W związku z tym, zwłaszcza w większych miastach, wyborca, będący zdecydowanym zwolennikiem danej partii nie miałby możności wyboru między zgłoszonymi kandydatami, którzy w tym wypadku uzyskaliby mandaty zgodnie z zamierzeniami kierownictwa partii, a nie w zależności od woli wyborców.

nie będzie miało zastosowania, gdyż wyborcy będą głosowali zależnie od przynależności do poszczególnych grup (partyj). Natomiast, jeżeli wyborcy, popierający poszczególne listy kandydatów, stanowią stosunkowo luźne ugrupowania (np. stworzone wyłącznie dzięki ambicjom poszczególnych jednostek) — przy systemie tym duże szanse uzyskania mandatu mają cieszący się ogólnym zaufaniem, kandydaci, figurujący nawet na listach niepopularnych, gdyż mogą oni otrzymać głosy wyborców, będących zasadniczo zwolennikami innych list.

Przy wyborach *radnych miejskich* według dotychczasowych przepisów wyborca rozporządzał tylu głosami, ilu radnych wybierano w danym okręgu (tj. co najmniej trzech), przy czym mógł oddać swe głosy na różnych kandydatów jednej ze zgłoszonych list względnie oddać wszystkie głosy jednemu kandydatowi tej listy (vote cumulative). Podział mandatów pomiędzy listy uskuteczniany był na podstawie systemu d'Hondt'a. O kolejności wyboru kandydatów w obrębie danej listy decydowała kolejno względna większa ilość głosów, kandydat jednak umieszczony na pierwszym miejscu listy był specjalnie uprzywilejowany, gdyż w razie potrzeby zaliczano na jego korzyść nadwyżkę głosów uzyskaną przez innych kandydatów tej listy.

Według nowej ustawy w okręgach jednomandatowych obowiązuje zasada względnej większości z tym, że kandydat dla uzyskania mandatu musi otrzymać co najmniej $^1/_4$ wszystkich oddanych głosów. W okręgach dwumandatowych głosowanie odbywa się na jednego ze zgłoszonych kandydatów. Mandaty uzyskują kandydaci, którzy uzyskali największe ilości głosów, co najmniej jednak $^1/_8$ łącznej ilości oddanych głosów.

W okręgach o 3 lub więcej mandatach głosowanie i podział mandatów odbywa się tak samo jak przy wyborach radnych gminnych. Ustawa zrywa więc z systemem kumulacji głosów, który okazał się niecelowy, wywołując niezdrowe walki personalne zwłaszcza w okręgach o dużej ilości mandatów.

Przy wyborach *radnych powiatowych* według dotychczasowych przepisów, jeżeli kolegium wyborcze wybierało 2 radnych, głosowanie odbywało się na jednego ze zgłoszonych kandydatów. Jeśli kolegium wybierało 3 lub więcej radnych powiatowych, głosowanie na listy i podział mandatów odbywał się tak samo jak przy wyborach radnych gminnych (system d'Hondt'a z uprzywilejowaniem kandydata umieszczonego na czołowym miejscu listy).

Nowa ustawa utrzymała stan dotychczasowy, jeśli kolegium wybiera 2 radnych powiatowych, w przypadku zaś wyboru 3 radnych wpro-

wadziła system list wolnych i podział mandatów w sposób przedstawiony wyżej przy omawianiu nowych zasad wyboru radnych gminnych.

Jak widzimy nowe ustawy wprowadzają: *zasadę ograniczonego głosowania imiennego* — przy wyborach radnych gromadzkich, przy wyborach radnych miejskich w okręgach dwumandatowych i przy wyborach radnych powiatowych, o ile dane kolegium wyborcze wybiera 2 radnych, *zasadę względnej większości* — w okręgach jednomandatowych przy wyborach radnych miejskich oraz *zasadę stosunkowości* przy zastosowaniu systemu list wolnych — w pozostałych przypadkach.

We wszystkich przypadkach głosowania według zasady większości i ograniczonego głosowania imiennego niezależnie od radnych głosuje się w jednym głosowaniu na *zastępców radnych*, natomiast przy głosowaniu na listy zastępcami radnych zostają ci kandydaci z listy, którzy uzyskali kolejno największe ilości głosów. Zastępcy radnych powiatowych nie są wybierani.

Nowe ustawy o wyborze radnych realizują w znacznie szerszym zakresie zasadę udziału i kontroli czynnika obywatelskiego w postępowaniu wyborczym.

Dotyczy to przede wszystkim składu komisji wyborczych. Dotychczas obowiązujące przepisy przewidywały, że przewodniczących tych komisji powołuje władza zarządzająca wybory (jedynie przy wyborach radnych powiatowych przewodniczącym komisji wyborczej był przełożony gminy z urzędu względnie jeden z przełożonych gmin wyznaczony przez starostę), członkowie zaś komisji byli powoływani przez przewodniczącego. Odrębność istniała tylko przy wyborach radnych miejskich, gdzie władza zarządzająca wybory powoływała oprócz przewodniczącego 2 członków komisji wyborczej, pozostałych zaś 2 członków komisji powoływał przełożony gminy.

Nowe ustawy wprowadziły tę zmianę, że członków komisji przy wyborach radnych gromadzkich i gminnych wybiera kolegialnie zarząd gminny, a przy wyborach radnych powiatowych — dane kolegium wyborcze. Przy wyborach radnych miejskich władza zarządzająca wybory powołuje przewodniczącego i jednego członka komisji, pozostałych 3 członków wybiera magistrat. Przewodniczącego komisji wyborczej przy wyborach radnych powiatowych, o ile w skład kolegium wyborczego wchodzą wyborcy z kilku gmin, wyznacza wojewoda spośród przełożonych tych gmin.

Dotychczasowe regulaminy wyborcze przewidywały wyznaczenie przez grupy wyborców, zgłaszających kandydatów względnie listy kandydatów, pełnomocników, którzy upoważnieni byli wyłącznie do poro-

zumiewania się z komisją wyborczą. Jedynie przy wyborach radnych miejskich pełnomocnicy mogli być ponadto obecni przy sprawdzaniu urny, głosowaniu i ustalaniu jego wyniku oraz mogli zgłaszać swe uwagi do protokółu wyborczego.

Nowe ustawy przyznają pełnomocnikom takie uprawnienia również przy wyborach radnych gromadzkich, gminnych i powiatowych. Ponadto przy wyborach radnych miejskich pełnomocnicy mają prawo zgłaszać dla każdego okręgu i obwodu mężów zaufania i ich zastępców, którym przysługują analogiczne uprawnienia jak i pełnomocnikom. Przyznanie tych uprawnień łącznie z udziałem czynnika społecznego w komisjach wyborczych przyczyni się do wykluczenia ewentualnych nadużyć w toku postępowania wyborczego i pogłębi przeświadczenie wyborców, że wynik głosowania jest zgodny z ich wolą i postanowieniami ustawy.

Dalszą zmianą wprowadzoną przez nowe ustawy są postanowienia dotyczące protestów wyborczych. Dotychczas protesty rozstrzygał ostatecznie w administracyjnym toku instancji starosta względnie wojewoda po wysłuchaniu opinii wydziału powiatowego (wydziału wojewódzkiego). Jedynie na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego miał zastosowanie art. 97 ust. (1) ustawy samorządowej, według którego orzekanie w powyższych sprawach należało do starosty względnie wojewody przy współudziale wydziału powiatowego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym.

Ta ostatnia zasada, gwarantująca w znacznie większym zakresie udział czynnika obywatelskiego w rozstrzyganiu protestów wyborczych, wprowadzona jest obecnie przez nowe ustawy na całym obszarze ich mocy obowiązującej.

W razie różnicy zdań między starostą względnie wojewodą a odnośnym organem kolegialnym, o ile uchwała tego organu narusza obowiązujące przepisy, będzie miał analogiczne zastosowanie § 77 II rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z 15.XII 1933 r., według którego starosta (wojewoda) władny jest zawiesić w tych wypadkach wykonanie tej uchwały. O ważności uchwały rozstrzyga ostatecznie wojewoda przy udziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym wzgl. Minister Spraw Wewnętrznych. Jeśli uchwała została utrzymana w mocy, starosta (wojewoda) jest nią związany przy wydaniu decyzji rozstrzygającej protest. W razie unieważnienia uchwały odnośny organ kolegialny winien podjąć nową uchwałę, przy czym związany jest decyzją władzy, rozstrzygającej ostatecznie o ważności poprzedniej uchwały.

Widzimy, że aczkolwiek decyzje rozstrzygające protesty są ostateczne, to jednak w podanych wyżej przypadkach sprawa jest rozpatrywana przez wyższą instancję. Przeciw decyzjom starosty (wojewody), unieważniającym wybory z urzędu, służy jak dotychczas środek prawny w toku instancji.

Do mniej ważnych zmian wprowadzonych przez ustawy o wyborze radnych należą: bardziej niż dotychczas dostępne dla ogółu wyborców zawiadamianie ich o wyborach radnych gromadzkich, przedłużenie do dni 7 terminu wnoszenia protestów przeciwko tym wyborom, a wreszcie przyjęcie, prowadzonej przez gminę ewidencji ludności, za podstawę dla określenia liczby mieszkańców, od czego zależne jest ustalenie ilości radnych gminnych i gromadzkich. Przy ustalaniu ilości radnych miejskich za podstawę dla określenia liczby mieszkańców miast w dalszym ciągu winien być brany ostatni urzędowy powszechny spis ludności.

Po zanalizowaniu przepisów ustaw o wyborze radnych w porównaniu z postanowieniami ustawy samorządowej dojść musimy do wniosku, że nowe ustawy, wprowadzając szereg istotnych zmian w systemach głosowania i postępowaniu wyborczym, zmierzają w ten sposób do pogłębienia zaufania obywateli do związków samorządowych, które, związane przez to silnymi węzłami z Państwem i społeczeństwem, lepiej jeszcze wypełniać będą swą rolę w pracy na rzecz dobra powszechnego.

JAN OLEJNIK

MOC WIĄŻĄCA WYROKÓW N. T. A.

O mocy wiążącej wyroku N. T. A. mówi art. 89 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.X 1932 r. (Dz. U. poz. 806/32).

W myśl tego przepisu władza, której zarządzenie lub orzeczenie zostało uchylone przez Trybunał, obowiązana jest wydać nowe orzeczenie lub zarządzenie w danej sprawie w ciągu dni trzydziestu (termin porządkowy), przy czym związana jest zapatrywaniami, zawartymi w uzasadnieniu wyroku.

Zestawmy treść powołanego przepisu z postanowieniami art. 83 cyt. rozp., dotyczącymi istoty samego wyroku N. T. A. Według postanowień tych Trybunał orzeka na podstawie stanu faktycznego, jaki okazuje się z aktów, którymi rozporządzała władza pozwana przy wydawaniu zaskarżonej decyzji, a w razie nieprzedstawienia przez nią aktów — na podstawie stanu faktycznego, przedstawionego w skardze lub na rozprawie. Trybunał nie uwzględnia zarzutów rozszerzających istotę roszczenia, okoliczności faktycznych oraz środków dowodowych, nie przytoczonych przed wydaniem zaskarżonej decyzji.

Z powyższego zestawienia widzimy, że zasada, ujęta w art. 89, została w pewnym stopniu ograniczona postanowieniami art. 83. Zapatrywania zawarte w uzasadnieniu wyroku N. T. A., jak to wynika z treści przytoczonych wyżej postanowień art. 83 rozp. o N. T. A., opierają się na stanie faktycznym, przedstawionym w aktach, skardze lub na rozprawie w danej sprawie.

Biorąc pod uwagę postanowienia, zawarte w art. 95 i 96 ustęp 2 rozp. Prezydenta R. P. z 22.III 1928 r. o postępowaniu administracyjnym, należy przyjąć, że władza — wydając nowe orzeczenie na skutek wyroku N. T. A. w danej sprawie — związana jest zapatrywaniami, zawartymi w uzasadnieniu tego wyroku tylko przy nieodmiennym stanie faktycznym, na jakim oparte są te zapatrywania.

W orzecznictwie N. T. A. napotkać możemy cały szereg wyjaśnień, dotyczących stosunku wyroku N. T. A. do ponownego orzeczenia władzy w tej samej sprawie.

W najdalej idącym wyroku z 15.II 1934 r. I. rej. 3746/31 N. T. A. ustalił zasadę, że „zapatrywania, zawarte w uzasadnieniu wyroku N. T. A., przestają wiązać władzę administracyjną przy wydaniu nowego orzeczenia, jeżeli stan faktyczny, na którym oparł się N. T. A., uległ zmianie wskutek wyjścia na jaw po wydaniu uchylonego orzeczenia istotnych dla sprawy nowych okoliczności faktycznych lub nowych środków dowodowych".

Według tezy wyroku N. T. A. z 20.II 1934 r. I. rej. 4935/31 (O. P. A. 793 1934 r.), odwołującego się do cyt. wyżej orzeczenia I. rej. 3746/31, samo powołanie się władzy w orzeczeniu, wydanym w miejsce orzeczenia, uchylonego przez N. T. A., na nowo ujawnione okoliczności faktyczne czy też środki dowodowe nie może uchylić mocy wiążącej zapatrywań, wyrażonych w uzasadnieniu wyroku N. T. A. Wadliwym będzie postępowanie administracyjne, jeżeli władza zaniecha uzupełnienia postępowania w trybie, wskazanym w art. 92 rozp. o. p. a. przez danie stronie możności oświadczenia się co do nowoujawnionych okoliczności faktycznych, czy też środków dowodowych dla sprawy istotnych, których przy wydawaniu uchylonego wyrokiem orzeczenia władza nie mogła bez własnej winy wykorzystać (uchwała kolegium zwiększonego N. T. A. z 31.I 1934 I. rej. 3746/31—O. P. A. 792-1934 r.).

Stanisław Hillbricht w glosie do wspomnianego wyżej wyroku N. T. A. I. rej. 3746/31 (O. P. A. 972/34) trafnie wywodzi, że na podstawie art. 89 rozp. o N. T. A. można sądzić, iż władza, której orzeczenie uchylił N. T. A., winna:

1) ograniczyć się bądź do zastosowania zapatrywania prawnego N. T. A. do ustawowego już stanu faktycznego,

2) bądź usunąć wadliwości, wytknięte przez N. T. A. i wydać nowe orzeczenie w granicach tak ustalonego stanu.

Rozważając dalej, że jednak N. T. A. nie rozstrzyga sam sprawy, lecz daje wskazówki dla rozstrzygnięcia jej przez władzę administracyjną, przy czym, że wskazówki te opierają się w szczególności na pewnym stanie faktycznym w rozumieniu art. 83 rozp. o N. T. A., przychodzi do wniosku, iż określony w art. 89 rozp. o N. T. A. „stosunek wyroku N. T. A. do ponownego orzeczenia władzy obowiązuje tylko przy niezmienionych założeniach faktycznych wyroku; sprawa oparta na założeniach odmiennych, na odmiennym stanie faktycznym, nie byłaby —

ściśle rzecz biorąc—tą samą sprawą, którą N. T. A. acz pośrednio, ale w sposób obowiązujący, prawomocny—rozstrzygnął".

Według słusznych wywodów *Hillbrichta* do cyt. wyżej wyroku władza administracyjna ma prawo do zmiany faktycznych założeń wyroku N. T. A., lecz wyrok N. T. A., ogranicza to prawo do okoliczności i dowodów nowych, tj. ujawnionych po wydaniu uchylonego orzeczenia. Według zapatrywań N. T. A., podanych w omawianym wyroku, chodzi tutaj tylko o okoliczności, dowody nowe, dla sprawy istotne, których władza przy wydaniu uchylonego orzeczenia bez „własnej winy" nie mogła wykorzystać (zasada wynikająca z postanowień art. 95 i 96 ustęp 2 rozp. o p. a). *Hillbricht* trafnie uznaje to stanowisko za słuszne i jednocześnie zgodne z teorią, powołując się na *Teznera* Das Oesterr. Administrativverfahren 1925 str. 487. W wątpliwość jedynie poddaje warunek „braku winy" władzy, nadmieniając, że o winie władzy trudno jest w ogóle mówić. Jedynie o winie strony mówi art. 95 rozp. o p. a.

Do oceny, czy okoliczności faktyczne i dowody są „nowymi" — zgodnie z postanowieniami art. 95 rozp. o p. a.—miarodajna jest data wydania uchylonej decyzji, a nie data wydania wyroku N. T. A., jak to słusznie dowodzi przytaczany wyżej *Hillbricht* w omówieniu do wyroku N. T. A. l. rej. 4935/31 (O. P. A.-973/34), w myśl bowiem art. 83 rozp. o N. T. A. wyrok Trybunału nie mógłby uwzględnić okoliczności i dowodów, ujawnionych po wydaniu zaskarżonego orzeczenia lub zarządzenia.

Zaobserwujmy następnie stosunek wyroku N. T. A. w pewnej sprawie do prawomocnych orzeczeń w podobnych sprawach.

Dla wyjaśnienia w pewnym stopniu tego stosunku możemy sięgnąć po dość wyczerpujący materiał, zawarty w uzasadnieniu wyroku N. T. A. z 7.IX 1934 r. l. rej. 8689/32 i w glosie do tegoż wyroku *prof. Wasiutyńskiego* (O. P. A. 974/35 r.) oraz w wyroku N. T. A. z 3.IV 1936 l. rej. 5981/35 (O. P. A. 1487/36 r.).

Według tezy pierwszego wyroku „wypowiedzenie przez N. T. A. zapatrywania prawnego w pewnej sprawie nie skutkuje samo przez się nieważności sprzecznych z tym zapatrywaniem prawomocnych orzeczeń w podobnych sprawach".

U z a s a d n i e n i e w y r o k u. Władza pozwana oddaliła odwołanie skarżącej z powodu uprawomocnienia się orzeczenia z 23.VII 1927 r. Zdaniem skarżącej, władza postąpiła niesłusznie — bo orzeczenie stało się nieważne, ponieważ judykatura (wyrok N. T. A., l. rej. 3386/27) ustaliła niezgodność z ustawą przepisu § 126 rozp. wykonawczego do

ustawy inwalidzkiej, na którym było oparte orzeczenie z 23.VII 1927 r. Twierdzenie skarżącej nie jest trafne.

Wypowiedzenie przez N. T. A. zapatrywania prawnego w pewnej sprawie nie skutkuje samo przez się nieważności sprzecznych z tym zapatrywaniem prawomocnych orzeczeń w podobnych sprawach. Ostateczne i prawomocne orzeczenie władzy nawet, gdy posiada cechy nieważności, nie jest nieważne samo przez się, lecz tylko może być uznane za nieważne i uchylone przez władzę, jeżeli zachodzą warunki, wyliczone w art. 101 rozp. o p. a.

W glosie do powyższego wyroku *prof. Wasiutyński* cyt. wyżej tezę wyroku uznaje za oczywistą i niewątpliwą, wynikającą z samej konstrukcji skargi. „Skarga — jak trafnie zaznacza *Wasiutyński* — winna się opierać na naruszeniu przez władzę prawa podmiotowego strony". Wynika to ze stanowiska art. 49 rozp. o N. T. A. Rozporządzenie — wywodzi *Wasiutyński* — jako norma ogólna, prawa podmiotowego strony pogwałcić nie może (bezpośrednio). Z tego powodu dopuszczalna jest wyłącznie skarga na przejaw woli władzy administracyjnej, na akty administracyjne, w ścisłym słowa znaczeniu—regulujące konkretne stosunki prawne—na zarządzenia i orzeczenia".

„We Francji — przytacza *Wasiutyński* w swej glosie — legitymację do skargi do Rady Stanu posiada każdy, czyj osobisty interes został dotknięty. Skarga może zaatakować wprost rozporządzenie władzy i spowodować jego uchylenie. Wyrok Rady Stanu ma taki skutek, że władze nie mogą już opierać swych decyzji na nie istniejącym rozporządzeniu". U nas „Trybunał może uznać rozporządzenie lub jego przepisy za niezgodne z prawem — nieważne i na tej podstawie skasować decyzje oparte na tych przepisach, ale samego rozporządzenia uchylić nie może".

Powstałą stąd wątpliwość, czy uznanie nieważności przez N. T. A. pozbawia decyzje jakiejkolwiek podstawy prawnej, *prof. Wasiutyński* rozstrzyga za pomocą następującego rozumowania. „Skoro N. T. A. nie może uchylić rozporządzenia — rozporządzenie istnieje, istnieje zatem podstawa prawna decyzji".

Trafność tego rozumowania zaznacza się sama przez się.

„Władza kompetentna winna zmienić lub cofnąć nieważne rozporządzenie". Niezależnie jednak od tego „na przyszłość władze obowiązane są zastosować się do poglądów prawnych N. T. A. przy rozstrzyganiu analogicznych spraw", ustalone bowiem przez Trybunał zasady prawne, o jakich mowa w art. 12 rozp. o N. T. A., podkreślającym rolę Trybunału jako autorytatywnego komentatora przepisów prawnych,

„wiążą nie tylko komplet sądzący"... „ale i władzę administracyjną", lecz oczywiste należy—moim zdaniem—dodać „na przyszłość", tj. jeśli chodzi o stosunek danego wyroku (zawartej w nim zasady prawnej) w pewnej sprawie do analogicznych spraw, załatwianych po wydaniu tego wyroku. Niewątpliwie wyrok Trybunału w danej sprawie nie może mieć wpływu (bezpośrednio) na analogiczne sprawy, załatwione i zakończone ostateczną i prawomocną decyzją przed wydaniem wyroku N. T. A., godziłoby to bowiem w zasadę ekonomii sił Państwa *(Jaworski)*. Decyzje te jeśli posiadają cechy nieważności, „mogą być uznane za nieważne i uchylone, jeżeli zachodzą warunki wyliczone w art. 101 rozp. o. p. a.".

O zasięgu wykładni prawnej, w wyroku N. T. A. podanej, jeżeli wykładnia w trybie kasacyjnym jest stosowana także do innych analogicznych wypadków — mowa jest w wyroku N. T. A. z 3.IV 1936 r. l. rej. 5981/35 (O. P. A.-1487/1936 r.).

W sprawie, której dotyczy cyt. wyrok, władza pozwana w orzeczeniu, jako też w odpowiedzi na skargę odmówiła znaczenia prawnego dla toczącego się sporu wyrokowi N. T. A., zapadłemu w analogicznej sprawie, Trybunał przyznał, że władza pozwana ma słuszność w danym wypadku tylko o tyle, że każdy wyrok rozstrzyga obligatoryjnie jedynie spór konkretny miedzy stronami procesowymi. Jednak zasięg wykładni prawnej, w wyroku podanej — według zapatrywania Trybunału — z natury rzeczy może być szerszy, jeżeli wykładnia ta w trybie kasacyjnym jest stosowana także do innych, analogicznych wypadków.

W przytoczonym wyroku N. T. A. zaznaczył, że w orzeczeniu l. rej. 4481/31 (O. P. A.-716-34) ustalił i uzasadnił kryteria pojęcia „wyjątkowego wypadku" w rozumieniu art. 21 ustawy z 11.VIII 1923 r. o tymcz. uregulowaniu finansów komunalnych i że wykładnię tę stosował także w innych wypadkach, w trybie kasacyjnym rozpatrywanych. Jeżeli zatem — wywodzi Trybunał — skarżący w tym właśnie kierunku na ten wyrok, względnie jeden z tych wyroków się powołał, to właśnie miał i mógł on mieć na myśli oczywiście tylko wykładnię ogólną, ustalającą pojęcia „wyjątkowego wypadku" w wyroku podaną. W tak ujętym zarzucie zatem należało się dopatrzeć kwestionowania, by in concreto taki „wyjątkowy wypadek" zachodził i wobec tego powinna była władza ten zarzut rozpoznać. M. innymi w nierozpoznaniu tego zarzutu Trybunał dopatrzył się wadliwego postępowania i orzekł uchylenie z tego powodu zaskarżonej decyzji.

Reasumując przytoczone wyżej rozumowania, możemy wyobrębnić

następujące zasady, dotyczące mocy wiążącej wyroków N. T. A., a mianowicie:

1) władza—wydająca nowe orzeczenia na skutek wyroku N. T. A. w danej sprawie—związana jest zapatrywaniami, zawartymi w uzasadnieniu tego wyroku tylko przy nieodmienym stanie faktycznym, na jakim oparte są te zapatrywania (art. 83 i 89 rozp. o N. T. A.);

2) zapatrywania, zawarte w uzasadnieniu wyroku N. T. A. przestają wiązać władzę administracyjną przy wydaniu nowego orzeczenia, jeżeli stan faktyczny, na którym oparł się N. T. A. uległ zmianie wskutek wyjścia na jaw po wydaniu uchylonego orzeczenia istotnych dla sprawy nowych okoliczności faktycznych lub nowych środków dowodowych, ale

3) aby postępowanie w takim wypadku nie było wadliwe, należy je uzupełnić w trybie, wskazanym w art. 92 rozp. o. p. a. przez danie stronie możności oświadczenia się co do nowoujawnionych okoliczności faktycznych, czy też środków dowodowych, dla sprawy istotnych, a których przy wydawaniu uchylonego wyrokiem orzeczenia władza nie mogła wykorzystać;

4) samo powołanie się władzy w orzeczeniu, wydanym w miejsce orzeczenia, uchylonego przez N. T. A., na nowoujawnione okoliczności faktyczne czy też środki dowodowe nie może uchylić mocy wiążącej zapatrywań, wyrażonych w uzasadnieniu wyroku N. T. A.;

5) do oceny, czy dane okoliczności faktyczne lub środki dowodowe są „nowymi", miarodajna jest data wydania uchylonego aktu administracyjnego, a nie data wyroku N. T. A. (art. 95 rozp. o. p. a. i art. 83, zwłaszcza ustęp (3) rozp. o N. T. A.).

Jeżeli chodzi o stosunek wyroku N. T. A. w pewnej sprawie do prawomocnych decyzji w podobnych sprawach, to wyłaniają się następujące zasady:

1) że wypowiedzenie przez N. T. A. zapatrywania prawnego w pewnej sprawie nie skutkuje samo przez się nieważności sprzecznych z tym zapatrywaniem prawomocnych orzeczeń w podobnych sprawach;

2) że ostateczne i prawomocne orzeczenie władzy, nawet gdy posiada cechy nieważności, nie jest nieważne samo przez się, lecz tylko może być uznane za nieważne i uchylone przez władze, jeżeli zachodzą warunki, wyliczone w art. 101 rozp. o. p. a.

Jeśli chodzi o wpływ zapatrywania prawnego, podanego w wyroku N. T. A. w danej sprawie na rozstrzygnięcie analogicznej sprawy załatwianej po wydaniu tego wyroku, to należałoby nadmienić:

1) że wyrok N. T. A. rozstrzyga obligatoryjnie jedynie spór konkretny między stronami procesowymi, jednak

2) zasięg wykładni prawnej, w wyroku N. T. A. podanej, z natury rzeczy może być szerszy, jeżeli wykładnia ta w trybie kasacyjnym jest stosowana także do innych analogicznych wypadków. Wskazuje na to intencja postanowień art. 12 i 13 rozp. o N. T. A., jak również cel wewnętrznych zarządzeń władzy administracyjnej centralnej o obowiązku urzędników admin., zapoznawania się z orzecznictwem N. T. A. w sprawach, wchodzących w zakres ich kompetencji. Trafnie w przytoczonej już glosie *prof. Wasiutyński* zaznacza, że „autorytet zapatrywań prawnych N. T. A. wobec administracji, jak to wykazują dzieje sądownictwa administracyjnego w innych państwach, w których dłuższy czas sądy administracyjne działają, będzie wzrastał".

Mgr ANTONI ROBACZEWSKI

BUDŻETY MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH W OKRESIE 12. LECIA, T. J. OD R. 1927/28 DO R. 1938/39

(Ciag dalszy)

Referentem budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Senacie był *senator Wojciech Gołuchowski.*

W sprawozdaniu swoim (druk senacki Nr 155 część 7), napisanym z wielka znajomością administracji politycznej, senator-sprawozdawca poruszył najważniejsze zagadnienia polityczne i gospodarcze tego resortu, po czym omówił poszczególne działy budżetu.

O dziale 2 Województwa i Starostwa tak pisze senator - sprawozdawca:

Wydatki tego działu cyfrują się kwotą 27.063.090 zł i są wyższe niż w budżecie w roku bieżącym, a to z tego powodu, że urealnienie budżetu na niższym poziomie jest niemożliwością — chyba ze szkodą dla interesu publicznego. Etaty urzędników zwiększyły się o 82, a funkcjonariuszy niższych o 15. Powodem tego są zwiększone agendy administracyjne, zwłaszcza w służbie bezpieczeństwa. Ten tak ważny dział agend Ministerstwa, bo stykający się i obsługujący bezpośrednio obywateli w dziedzinie zespolonej administracji ogólnej, wymaga obecnie na zaspokojenie swoich potrzeb 13,7% całego budżetu Ministerstwa.

Porównując zakres działania z wymienioną procentowością można stwierdzić, że niżej z wydatkami zejść nie można. Raczej należy ubolewać, że urzędy wojewódzkie są tak skromnie dotowane, gdyż tam ma miejsce praca o wybitnym znaczeniu politycznym i gospodarczym. Docenienie wagi tej pracy jest obowiązkiem Izb Ustawodawczych. Dziś, przy ogromie potrzeb tego resortu, a szczupłości środków, na razie nic zrobić się nie da. Tym niemniej, gdy zasobność Skarbu się zwiększy, należy mieć na uwadze zwiększenie kredytów na urzędy wojewódzkie, kładąc szczególny nacisk na to, że one nie tylko zespalają w sobie agendy sześciu resortów pracy państwowej w większym lub mniejszym stopniu, ale będąc na większym obszarze reprezentacją powagi Państwa, w wielu wypadkach zaspokajania potrzeb ludności są praktycznie ostateczną instancją.

O dziale 3—Służba Techniczna:

W dziale 3 preliminarza budżetowego wykazano w wydatkach kwotę 14.007.280 zł w wydatkach zwyczajnych. Ta ostatnia kwota preliminowana jest zbyt oszczędnie w stosunku do wzrastajacych potrzeb. Przede wszystkim niemożliwa jest należyta konserwacja nieruchomości, będąca w zarządzie Ministerstwa

w ilości 5.300. Stan Skarbu nie pozwala na zwiększenie kredytów w tym dziale. jednakowoż trzeba się liczyć z tym, że ciągle przesuwanie robót konserwacyjnych grozi coraz większym zniszczeniem budynków państwowych.

O dziale 4 — Policja Państwowa:

W budżecie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych najważniejszą pozycją, bo pochłaniającą połowę wydatków tego Ministerstwa, jest Policja Państwowa. Nic w tym dziwnego, skoro zagadnienie bezpieczeństwa i porządku wysuwa się z konieczności na naczelne miejsce Ministerstwa. Dobrze zorganizowany i należycie wyszkolony ten korpus pełni swoją odpowiedzialną i ciężką służbę ofiarnie i z wytężeniem. Stojąc na straży bezpieczeństwa życia i mienia obywateli, Policja Państwowa skutecznie walczy ze wzrastającą znacznie przestępczością, składając niestety często ofiarę życia i zdrowia w wypełnianiu swego obowiązku. Praca Policji Państwowej musi być wytężona, skoro liczebność jej jest nie wystarczająca, szczególnie na prowincji, w większych miastach oraz na terenie gmin wiejskich. Zwiększenie etatów nie idzie w parze ani ze wzmagającą się przestępczością, ani z naturalnym przyrostem ludności, ani ze wzrostem zadań, jakie ją obarczają. Już od lat ponawiany jest postulat odciążenia policji i nie obarczania jej zadaniami, które do niej ściśle nie należą i choć pod tym względem nastąpiła pewna poprawa, to jednak jeszcze zawsze to obciążenie jest dość znaczne ze szkodą dla właściwych czynności[1]).

O ile chodzi o sytuację budżetową w obecnym okresie jest ona lepsza aniżeli w r. 1935/36. Policja otrzymywała w bieżącym okresie stale swoją wyznaczoną tangentę miesięczną, co umożliwiło należyte i bardziej planowe gospodarowanie bez uciekania się do virement, poza tym otrzymała dodatkowe kredyty na potrzeby nadzwyczajne, wynikłe z powstałych okoliczności, co umożliwiło sprostanie wymogom chwili bez uciekania się do virement na niekorzyść innych działów pracy.

Budżet tego wielkiego działu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych przedstawia się następująco ilość etatów zaprojektowanych w budżecie 1937/38 wynosi 876 oficerów, 27.942 szeregowych, 291 urzędników, 653 funkcjonariuszów niższych, 910 kandydatów kontraktowych, w r. 1936/37 zaś wynosiła: 774 oficerów, 27.942 szeregowych, 291 urzędników. 653 funkcjonariuszów niższych. Zwiększenie etatów w preliminarzu budżetowym odnosi się więc do oficerów o 102 etaty i do kandydatów kontraktowych o 910.

Reasumując senator — sprawozdawca stwierdza, że:

W porównaniu z budżetem 1936/37 preliminarz wydatków jest wyższy o 4.230.000 zł, jest jednak niższy w zestawieniu z wykonaniem budżetu za r. 1935/36 o 780.437 zł, a z zamknięciem rachunkowym za r. 1934/35 o 9.921.665 zł.

Kwota wymieniona 4.230.000 zł znajduje uzasadnienie w konieczności urealnienia budżetu, gdyż kwota wydatków według budżetu 1936/37 nie zaspokaja minimalnych potrzeb resortu. Stwierdzić należy we wszystkich działach budżetu oszczędną i celową gospodarkę Ministerstwa, której pracownicy pod kie-

[1]) Podkreślenia moje.

rownictwem i nadzorem Pana Ministra dokładają wszelkich starań, by przy szczupłych środkach wykonywać zadanie sobie powierzone i utrzymać resort na odpowiednim poziomie[1]).

Komisja Budżetowa Senatu nie poczyniła w preliminarzu żadnych zmian.

Pod obrady Senatu wszedł preliminarz budżetowy w dniu 8 marca 1937 r.

Senator-sprawozdawca w przemówieniu otwierającym dyskusję w Senacie nad tym budżetem[2]) szczegółowo przeanalizował cyfrowo poszczególne działy budżetu, po czym, stwierdziwszy oszczędną i celową gospodarkę Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przy szczupłych środkach, prosił imieniem Komisji Budżetowej Senatu Wysoką Izbę Senacką o uchwalenie preliminarza budżetowego w brzmieniu uchwalonym przez Sejm, bez zmian.

Senat przyjął preliminarz bez zmian.

Uchwalony budżet Państwa na okres od 1 kwietnia 1937 r. do 31 marca 1938 r. przewidywał według ustawy skarbowej dochody na 2.316.747.702 zł, wydatki zaś na 2.316.676.479 zł, a zatem nadwyżkę dochodów na 71.223 zł, jest to zatem drugi z kolei budżet bezdeficytowy.

Wyniki budżetowe za r. 1936/37 wyraziły się w następujących sumach:

Dochody . .	2.216.665.093
Wydatki . .	2.212.598.136
Nadwyżka .	4.066.957

W ustawie skarbowej na ten okres zaszły następujące zmiany:

a) w art. 6 ustawy w p. B, mówiącym o zwiększaniu wydatków w miarę uzyskania wystarczającego pokrycia, opuszczono dział 4 Policję Państwową, ze względu na zwiększenie budżetu tego działu w porównaniu z budżetem na r. 1936/37,

b) w tymże artykule w p. C (2), zabraniającym przenoszenia kredytów na płace, uczyniono wyjątek dla szkolnictwa, z uwagi na specjalne właściwości i warunki pracy nauczycielskiej, co szczegółowo uzasadnił w sprawozdaniu komisji budżetowej o preliminarzu budżetowym Min. W. R. i O. P. (druk sejmowy Nr 300 część 13) sprawozdawca tego budżetu *poseł Pochmarski*,

---

[1]) Podkreślenia moje.

[2]) Sprawozdanie stenograficzne z 24 posiedzenia Senatu z dnia 8 marca 1937 roku łam 7.

c) wprowadzono nowe postanowienie zawarte w art. 7, który wprowadza dla administracji cywilnej niezbędny dla zapobieżenia wzrostowi wydatków osobowych zakaz przekraczania ilości etatów osobowych, które są ustalone dla każdej części budżetu w wykazie załączonym do ustawy skarbowej. Wykaz ten ustala etaty osobowe administracji cywilnej według części budżetu w poszczególnych grupach uposażenia z podziałem na urzędników, sędziów i prokuratorów oraz funkcjonariuszów niższych. Nie obejmuje natomiast etatów: Gabinetu Wojskowego Prezydenta Rzeczypospolitej, Ministerstwa Spraw Wojskowych, Policji Państwowej, Korpusu Ochrony Pogranicza, Straży Granicznej, Centralnej Komisji Oszczędnościowo-Oddłużeniowej, personelu egzekucyjnego, opłacanego z wydatków nadzwyczajnych, Więziennictwa, Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej oraz profesorów szkół akademickich i nauczycieli innych kategorii szkół.

Wykonanie tego budżetu, według moich prowizorycznych obliczeń, uczynionych na podstawie ustaw o dodatkowych kredytach, zamknęło się sumą ogólną 202.354.815 zł (tablica 16), większą od ustalonej w ustawie skarbowej o 6.474.815 zł. Z tej nadwyżki 5.310.555 zł, procentowo 82%, przypada na Policję Państwową zgodnie zresztą z tendencją wyrażoną wielokrotnie przez Sejm i Senat.

BUDŻET NA ROK 1937/38. Tablica 16

Dział	NAZWA	Preliminowano	Uchwała Komisji Budżetowej Sejmu. Ustawa Skarbowa [1])	Wykonanie według prowizorycznych obliczeń autora	+ więcej wykonanie budżetu w porównaniu z ustawą skarbową	Procentowo
1	Zarząd Centralny . .	8.168.150	8.168.150	8.246.100	+ 77.950	1,2
1a	Przelewy	9.773.550	9.773.550	9.773.550	—	—
2	Wojew. i Starostwa .	27.063.090	27.063.090	27.643.861	+ 580.771	9,—
3	Służba Techniczna .	14.126.920	14.126.920	14.138.264	+ 11.344	0,2
4	Policja Państwowa .	97.239.240	97.239 240	102.549.795	+5.310.555	82,—
5	Korpus Ochr. Pogran.	37.036.680	37.036.680	37.530.875	+ 494.195	7,6
6	Główny Urząd Statyst.	2.276.950	2.456.950	2.456.950	—	—
7	Urząd dla spraw mniejszości na Śląsku .	15.420	15.420	15.420	—	—
	Razem .	195.700 000	195.880 000	202.354 815	+6.474.815	—

[1]) Sejm i Senat zmian nie poczyniły

Sprawozdania Najwyższej Izby Kontroli Państwa za ten okres budżetowy zakończony 31 marca 1938 r., a więc stosunkowo niedawno, nie możemy jeszcze oczywiście mieć.

Uchwała Rady Ministrów z 23 listopada 1935 r. w sprawie odpowiedzialności za wykonywanie budżetu na r. 1936/37 została uchwałą tejże Rady 30 października 1936 r. — przedłużona na r. 1937/38.

XIV

Budżet na rok 1938/39.

Preliminarz budżetowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na okres 1938/39 wynosił ogólną sumę 210.800.080 zł; w poszczególnych działach niżej wymienione kwoty:

1	Zarząd Centralny . . .	8.278.840
1a	Przelewy.	9.773.550
2	Województwa i Starostwa .	38.107.350
3	Służba Techniczna . .	14.602.000
4	Policja Państwowa. . .	100.544 840
5	Korpus Ochrony Pogranicza	37.036.680
6	Główny Urząd Statystyczny.	2.456 820
	Razem .	210 800.080

Preliminarz na wymieniony rok był wyższy od preliminarza na r. 1937/38 o (210.800.080 — 195.700.000) 15.100.080 zł.

Preliminarz budżetowy na ten okres składa się nie z siedmiu jak dotychczas, a z sześciu działów, dział 7 bowiem „Urząd Spraw Mniejszości na Śląsku" został zniesiony na podstawie rozp. Rady Min. z 12 lipca 1937 r. (Dz. U. R. P. Nr 52, poz. 408) o uchyleniu mocy obowiązującej rozporządzenia Rady Ministrów z 3 listopada 1922 r. w sprawie utworzenia w górnośląskiej części woj. śląskiego Urzędu dla spraw mniejszości.

Referentem preliminarza budżetowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Sejmie był poseł *dr Bronisław Wojciechowski.* W referacie swoim (druk sejmowy Nr 700 część 7) poseł sprawozdawca nie poszedł za przykładem dotychczasowych referentów budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Dość dokładne coroczne omawianie — pisze poseł-sprawozdawca — wszystkich dziedzin resortu spraw wewnętrznych w latach ubiegłych pragnę wykorzystać w ten sposób, że w tych działach, gdzie nie zaszły istotniejsze zmiany, lub gdzie w ciągu ostatniego roku nie zdarzyły się jakieś ważne wypadki, ograniczę się tylko do krótkich uwag, odsyłając Panów Kolegów do doskonałych pod tym względem sprawozdań moich poprzedników. Natomiast wybieram kilka kwestii, które ze

względu na ich aktualizm lub ze względu na bieg wydarzeń wymagają dokładniejszej i głębszej analizy.

Wreszcie w końcu referatu omówię zagadnienia ściśle budżetowe.

We wstępnych uwagach poseł-sprawozdawca w słowach głębokich ujął zadanie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i głównego jego działu Policji Państwowej. Nie mogę nie przytoczyć dosłownie tych słów:

Jest to Ministerstwo — pisze poseł-sprawozdawca — które świadczy bardzo wiele w wysiłku moralnym i fizycznym swych ludzi, stojących w dzień i w nocy do dyspozycji społeczeństwa. Obejmuje ono zakres czynności nazwanych w art. 72 Konstytucji administracją rządową i jest równocześnie organem nadzorczym i kontrolnym dla samorządu terytorialnego.

Na organach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych spoczywa utrzymanie ładu społecznego i bezpieczeństwa publicznego w jego komórkach, od najwyższej do najniższej, kształtuje się to, co jest bardzo istotne w życiu Państwa, jego polityka wewnętrzna. Ta polityka Państwa Polskiego nie jest i nie może być tylko wypadkową działania takich czy innych sił społecznych — musi się ona układać wedle pewnych z góry ustalonych i przemyślanych zasad, mających na widoku nie tylko utrzymanie zewnętrznych form ładu publicznego, lecz również stwarzających ramy, w których żywe społeczeństwo — rozwijający się naród — osiągnąć może najwyższy stopień swego poziomu moralnego i swej siły materialnej.

O właściwej pozycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i jego organów w społeczeństwie decyduje w ostatniej instancji nie przepis formalny, obdarzający mniejszą lub większą władzą poszczególne organa Ministerstwa, ani nie siła fizyczna którą organa te mają prawo stosować celem wymuszenia posłuchu dla swych zarządzeń, wydawanych w interesie publicznym. Mocną pozycję Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w społeczeństwie tworzą inne wartości, a przede wszystkim: 1) moralne walory ludzi, na których barki włożono ciężką odpowiedzialność za spokój i ład w Państwie, 2) jasność linii postępowania w wykonywaniu przez nich ich trudnych obowiązków, 3) bezwzględna sprawiedliwość w postępowaniu wobec jednostek i różnych grup społecznych i dążność do łagodzenia zatargów pomiędzy różnymi grupami społecznymi, 4) pełna świadomość każdego funkcjonariusza, że służy wyłącznie dobru Państwa i że celem jego działalności jest umocnienie Państwa.

Najważniejszą częścią Ministerstwa Spraw Wewnętrznych jest Policja Państwowa, której budżet stanowi blisko połowę — dokładnie zł 100.544.840 — tj. 48% całości budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

O pracy Policji Państwowej mówi się — służba policyjna — tak samo, jak o pracy wojska mówi się—służba wojskowa.

Służba policyjna jest służbą żołnierzy w granatowych mundurach. Im bardziej oficer czy szeregowy policji w swoim wewnętrznym przeświadczeniu i w oczach społeczeństwa jest żołnierzem, takim samym żołnierzem, jak żołnierz armii czynnej — tym lepiej i normalniej układają się stosunki wewnętrzne Państwa, tym większe jest zaufanie ogółu obywateli do korpusu policyjnego. Wraz z ustąpieniem zaborców powinien był od razu zniknąć typ zaborczego policjanta czy żandarma, który był gnębicielem ludności i wrogiem społeczeństwa. Że proces ten nie od razu się dokonał, że trzeba było wielu lat, aby wykształcić nowy typ polskiego policjanta—nie ma w tym nic dziwnego. Ale nie należy ustawać w wysiłkach, mających

na celu zakończenie tego procesu przekształcenia duszy policjanta polskiego. Wzór jest łatwy i gotowy, ideał jasny: policja polska musi stać się tak samo niepodobna do dawnej policji carskiej czy zaborczej w ogóle, jak już dawno przestała być podobną do armii zaborczej — armia polska, która stworzyła własne ideały wychowawcze i militarne i własne metody pracy.

Dobry policjant — to nie tylko stróż prawa, to przyjaciel i opiekun ludności i tych wszystkich, którzy prawo szanują, na prawie opierają swoje działania indywidualne i swój stosunek do zbiorowości.

Po czym poseł sprawozdawca po omówieniu zagadnień natury politycznej przeszedł do cyfrowej analizy preliminarza budżetowego.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych jest — jak zaznaczyłem na początku, — Ministerstwem wydatkowym, stosunek bowiem procentowy przewidzianych w budżecie tego Ministerstwa dochodów wynosi 7,1% wydatków (dochody zł 15.038.000 wydatki zł. 210.880.080).

W stosunku do ogólnego budżetu Państwa wynosi 8,6%.

W porównaniu z budżetem 1937/38 stosunek ten nie uległ zwiększeniu.

W porównaniu z budżetem 1937/38 preliminarz na 1938/39 jest wyższy o złotych 15.095.080.

Zwiększenie to spowodowane zostało przede wszystkim nowym wydatkiem w kwocie zł 10 milionów, jako dotacja Skarbu Państwa dla samorządu, poza tym potrzebą urealnienia budżetu, gdyż kwota wydatków na r. 1937/38 nie zaspokaja minimalnych potrzeb resortu [1]).

Kredyty dodatkowe na 1937/38 wyniosą kwotę zł 4.795.635.

Zwiększenie 15.095.080 rozkłada się w następujący sposób na poszczególne działy:

Dz. 2.	Województwa i Starostwa	+ 11.219.260 —	procentowo	74,3
Dz. 4.	Policja Państwowa	+ 3.305.600 —	„	21,9
Dz. 3.	Służba Techniczna	+ 475.080 —	„	3,1
Dz. 1.	Zarząd Centralny	+ 110.690 —	„	0,7

Po wyeliminowaniu kwoty zł 10.000.000 nowego wydatku w dz. 2 § 13 dotacja dla związków samorządowych — jako wydatku o charakterze i celu wybitnie specjalnym i przejściowym, zwiększenie budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na r. 1938/39 wyniesie

(210.800.080 — 10.000.000 równa się 200.800.080 — 195.705.000 =) 5.095.080,

co stanowi 2,6% zwiększenia [1])

To ostatnie zwiększenie rozkłada się na poszczególne działy w następujący sposób:

Dz. 4.	Policja Państwowa	+ 3.305.600 —	procentowo	64,7
Dz. 2.	Województwa i Starostwa	+ 1.219.260 —	„	23,9
Dz. 3.	Służba Techniczna	+ 475.080 —	„	9,3
Dz. 1.	Zarząd Centralny	+ 110.690 —	„	2,1
	Ogółem	5.110.630 — (brutto)		

[1]) Podkreślenia moje.

(5.110.630 — 130 zmniejszenie wydatków Głównego Urzędu Statystycznego — 15.420 zniesienie dz. 7 Urząd spraw mniejszości = 5.095.080).

Omawiane zwiększenia w poszczególnych działach wywołane zostały:

a) w Dz. 4. Policja Państwowa — koniecznością zapewnienia spokoju i bezpieczeństwa publicznego. Niewystarczalność kredytów na służbę bezpieczeństwa była podnoszona przez Panów Posłów i Senatorów — referentów budżetów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Sejmie i Senacie,[1])

b) w Dz. 2. Województwa i Starostwa — koniecznością wprowadzenia nowego wydatku na dotację dla związków samorządowych, oraz urealnienia wydatków na środki lokomocji w związku z utrzymaniem samochodów dla agend bezpieczeństwa, pomieszczenie w związku z przewidywanym wykończeniem dalszych części gmachów urzędów wojewódzkich w Brześciu n/Bugiem i w Warszawie, wydatki biurowe w związku ze wzrostem potrzeb w zakresie wydziałów i referatów wojskowych, opłaty pocztowe, telegraficzne i telefoniczne w związku ze wzrostem agend bezpieczeństwa w tym zakresie,

c) w Dz. 3. Służba Techniczna — koniecznością preliminowania większych wydatków na biura regionalne i zabudowania osiedli w związku z nowymi potrzebami w tym zakresie, spowodowanymi zaprojektowanym nowym ośrodkiem przemysłowym w widłach Wisły i Sanu, oraz na remonty w zakresie gmachów szczególnie zaniedbanych.

Jako ogólną charakterystykę budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych należy podkreślić przeważającą w budżecie tym kwotę wydatków osobowych, gdyż z ogólnej kwoty 210.800.080 same wydatki na płace wynoszą zł 123.328.900, co stanowi 58,5%, łącznie zaś z przelewami i różnymi świadczeniami osobowymi — zł 135.529.970, co wynosi 64,3% ogółu wydatków.

Rozpatrując budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych ze stanowiska przeznaczenia preliminowanych kwot na poszczególne cele, należy poddać je następującemu podziałowi:

a) utrzymanie bezpieczeństwa i ochrona granic:

1)	Dział 4 — Policja Państwowa	zł	100.544.840
2)	„ 5 — Korpus Ochrony Pogranicza	„	37.036.680
3)	„ 1 — Fundusz Dyspozycyjny	„	6 000.000
4)	„ 1 i 2 — Wydatki związane z obronnością Panstwa	„	681.400
5)	„ 3 — Wydatki na cele specjalne.	„	11.312.700
	razem	zl	155 575.620

Stanowi to 73,8% całości budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

b) wydatki specjalne, wynikające z wykonania ustaw:

1) Dz. 1a — Przelew z tytułu państwowego podatku dochodowego i opłaty emerytalnej oraz wpłata na Fundusz Pracy . . .	zł	9.773.550
2) dotacje dla Poznańskiego i Pomorskiego Wojewódzkich Związków Komunalnych	„	1.025.000
3) opłaty ubezpieczeniowe i składki do państwowego Zakładu Emerytalnego od uposażeń pracowników prowizorycznych i kontraktowych w działach budżetu 1, 2 i 6	„	615.370

[1]) Podkreślenia moje.

4) czynsze za lokale na potrzeby poszczególnych województw i starostw . . . . „ 936.410

5) wydatki wynikające z ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym . . . . „ 1.115.980

6) znaczki pocztowe dla administracji ogólnej i samorządu terytorialnego w wykonaniu zakresu poruczonego . . . . „ 1.068.220

7) wydatki związane z akcją rezerw aprowizacyjnych i Polskiego Komitetu Żywnościowego. . . . . „ 651.000

8) dotacja dla związków samorządowych . . . . „ 10.000.000

zł 25.185.580

Stanowi to 11,9% całości budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Łączna kwota na cele bezpieczeństwa, ochrony granic i wydatków specjalnych, wynikających z obowiązku ustawowego, wynosi zł 180.761.200, co stanowi 85,7% całości budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

W pozostałej kwocie zł 30.038.880, stanowiącej 14,3% całego budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (210.800.080 — 180.761.200), mieszczą się wydatki na wykonanie rozległych zadań administracji ogólnej, służby technicznej, statystyki wraz z opracowaniem spisu ludności i Zarządu centralnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Z uwagi na wyjątkowo rozległy zakres działania wykonywanego przez województwa i starostwa przy zespoleniu 6 resortów administracji ogólnej, należy odrębnemu rozważeniu poddać ten dział budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Wydatki tego działu mieszczą się w budżecie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych pod nazwą działu 2 Województwa i Starostwa, nie są to jednak tylko wydatki administracji spraw wewnętrznych; wydatki tego działu przeznaczone są na obsługę agend całej zespolonej administracji ogólnej, to jest administracji 6 zespolonych resortów.

Ogólna kwota tego działu wynosi zł 38.107.350 — odejmując od niej zł 10.000.000 dotacji dla związków samorządowych — otrzymamy kwotę 28 107.350.

W kwocie tej wynoszą:

a) wydatki osobowe: (płace i różne świadczenia osobowe) . . zł 18.665.190 co stanowi 66,4%;

b) wydatki specjalne:

§ 10 utrzymanie osób zatrzymanych i osądzonych administracyjnie . . . . „ 110.000

§ 11 koszty i świadczenia wynikające z ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym . . . . „ 1.115.980

§ 12 dotacje dla związków samorządowych poznańskiego i pomorskiego . . . . „ 1.040.000

§ 14 koszty asystencji wojskowej . . . . „ 11.600

§ 15 wydatki związane z akcją rezerw aprowizacyjnych . . . „ 600 000

razem wydatki specjalne: zł 2.877.580, co wynosi 10,2%;

ogółem wydatki osobowe i specjalne zł 21.542.770, co wynosi 76,6%.

Wszystkie zatem wydatki rzeczowo-administracyjne województw i starostw, w których znajdują zaspokojenie potrzeby całej administracji ogólnej, zawrzeć się

muszą w pozostałej kwocie tego działu zł 6.564 580, co stanowi 23,4% (28 107.350—21.542 770).

Podział tych wydatków jest następujący:

a) potrzeby administracji ogólnej:

1) zakup sprzętu i wyposażenia	zł	465.690
2) opał, światło, utrzymanie czystości w pomieszczeniach władz i urzędów administracji ogólnej	„	879.740
3) czynsze za lokale wynajmowane w domach prywatnych na potrzeby rozlokowania urzędów administracji ogólnej	„	936 410
4) wydatki biurowe dla całej administracji ogólnej . . . . . (w tym druki 580.000)	„	974.710
5) opłaty pocztowe, telefoniczne i telegraficzne . . . . . . (w tym znaczki pocztowe korespondencji rządowej oraz dla korespondencji urzędów samorządu terytorialnego w poruczonym zakresie działania 1.068.220),	„	1.697.220
6) wydawnictwa dzienników wojewódzkich jako organów administracji ogólnej	„	136.400
7) remont i konserwacja nieruchomości państwowych, w których znajdują pomieszczenie urzędy władz administracji ogólnej . .	„	450.000
	zł	5.570.170

b) specjalne potrzeby administracji spraw wewnętrznych wynoszą już stosunkowo drobne kwoty, a mianowicie:

1) podróże służbowe	zł	594.000
2) środki lokomocji . . . . (w tym około 130.000 na utrzymanie samochodów agend bezpieczeństwa),	„	289.000
3) inne wydatki (w znacznej części o charakterze specjalnym) jak np. koszty postępowania egzekucyjnego, koszty normalizacji druków itp.	„	111.140
	zł	994.410

Stwierdzić przy tym należy, że nie tylko wydatki rzeczowo-administracyjne obciążają budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na rzecz 6 zespolonych resortów administracji ogólnej, ale ponadto obsługa personalna na rzecz tej administracji w zakresie kancelaryjnym, budżetowo-gospodarczym i służby niższej również ciąży na budżecie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Na plenum Sejmu preliminarz budżetowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wszedł 15 lutego 1928 r. i został uchwalony bez zmian[1]) w brzmieniu rządowym.

Referentem budżetu w Senacie był ***senator Edward Kleszczyński.***

W referacie swoim (druk senacki nr 330 część 7) senator-sprawozdawca podkreślił, że budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych jest budżetem na wskroś politycznym;

[1]) Drobne zmiany na wniosek Rządu zostały wprowadzone w wykazie etatów, bez wpływu na kwoty ustalone w odpowiednich paragrafach.

wychodząc z tego założenia senator-referent omówił przede wszystkim sprawy i zagadnienia o charakterze politycznym oraz sprawy i zagadnienia samorządu.

Przy omawianiu poszczególnych działów budżetu senator-sprawozdawca zwrócił uwagę na zupełnie nie wystarczające kredyty w dz. 3 „Służba Techniczna" na remonty i przebudowę gmachów państwowych, jak również na prace w zakresie planów regionalnych i planów zabudowania osiedli.

Co do budżetu Policji Państwowej senator-sprawozdawca tak pisze:

Konieczność zwiększenia budżetu Policji Państwowej została podkreślona przez Sejm i Senat w poprzednich sesjach. Obecnie zwiększono budżet o sumę 3.305.600 zł, przez to podnosi się ilość etatów kandydatów kontraktowych o 1.084 i funkcjonariuszów niższych o 47. Etat Policji Państwowej będzie więc wynosił 29.936 szeregowych i kandydatów, jest to jednak jeszcze mniejszy stan, jak był w r. 1926, kiedy tenże wynosił 31.496 szeregowych, a od ośmiu lat zmniejszono ilość posterunków państwowych o 452.

Policji mamy stanowczo za mało, szczególnie o ile uwzględnimy rozrost miast, powstanie wielu nowych osiedli i przyrost paru milionów ludności. Stan bezrobocia zawsze zwiększa przestępczość, a gdy weźmiemy wieś, która jest zupełnie bezbronna wobec włóczęgów, tzw. podróżnych, wymuszających na niej pod groźbą, co mogą, to widzi się konieczność większej opieki Państwa nad obywatelem; jest to głos powszechny. Piękne są hasła, że ze zwiększeniem się kultury przestępczość maleje, ale gdy weźmiemy kraje zachodnie o wysokiej kulturze, to tam mamy większą ilość policji w stosunku do ilości mieszkańców, niż w Polsce[1]).

Wielką bolączką budżetową policji jest nie popłacone komorne od lokali zajętych przez nią, wynoszące przeszło milion złotych. Niepłacenie komornego wywołuje procesy sądowe, skargi, wielkie niezadowolenie ludności, a przede wszystkim podrywa autorytet policji wobec ludności. Sprawa ta już była podnoszona przez jednego z poprzednich sprawozdawców budżetowych, tymczasem uregulowano długi międzyresortowe na 12 milionów, a ten najdrażliwszy pozostawiono; trzeba więc obecnie bezwzględnie dążyć do załatwienia tego długu. O ile chodzi o posterunki wiejskie, to reorganizacja tych sieci jest również koniecznością, gdyż punkty, w których są posterunki, pozostały jeszcze po okupantach i często nie mają nic wspólnego z obecnym życiem i rozwojem osiedli. Mamy w Warszawie pewną anomalię, pozostałą po general-gubernatorze, która powinna być zniesiona, mianowicie policja prowadzi metryki żydowskie; rzecz ta powinna być oddana specjalnemu urzędowi w Komisariacie Rządu.

Praca w szkołach policyjnych nad kształceniem korpusu jest wzorowa, w szczególności zwraca się tam uwagę na dobry stosunek policji do obywatela; policja nasza stoi na wysokim poziomie, ale trzeba, aby i obywatele uznali tę ciężką i ofiar-

---

[1]) Podkreślenia moje.

ną pracę, współdziałając z policją, a wówczas i bezpieczeństwo ich się zwiększy[1]).

Po omówieniu prac Korpusu Ochrony Pogranicza i Głównego Urzędu Statystycznego oraz przedsiębiorstw i zakładów prosił senator-sprawozdawca Wysoką Izbę Senacką o przyjęcie preliminarza bez zmian, co też Senat uczynił na posiedzeniu plenarnym 9 marca 1938 r.

Do ustawy skarbowej wszedł budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z sumą preliminowana przez Rząd, tj. w wysokości 210.800.080 zł.

XV

Ogólne uwagi o wykonaniu budżetu.

Wykonanie budżetu za omawiane 12 - lecie (tablica 17) można podzielić na trzy okresy:

Tablica 17

Rok	Preliminowano	Ustalono w ustawie skarbowej	Wykonanie	+ więcej, — mniej wykonanie w porównaniu z ustawą skarbową
1927/28	180.012.245	184.703.170	217.057.836	+ 32.354.666
1928/29	223.465.105	217.768.603	249.658.570	+ 31.889.967
1929/30	233.487.868	235.221.157	248.731.075	+ 13.509.918
1930/31	254.429.924	252.900.872	242.266.948	— 10.633.924
1931/32	252.400.000	253.315.000	212.857.002	— 40.457.998
1932/33	212.600.000	211.595.527	194.679.033	— 16.916.494
1933/34	202.530.923	202.406.373	197.911,471	— 4·494.902
1934/35	195.160.430	197.167.410	205.801.665	+ 8.624.255
1935/36	197.168.000	196.868.000	196.795.694	— 72.308
1936/37	191.650.000	191.650.000	196.622.119	+ 4.972.119
1937/38	195.700.000	195.880.000	202.354.815	+ 6.474.815
1938/39	210.800.080	210.800.080	—	—

a) pierwszy okres od r. 1927/28 do 1929/30, to okres dobrej koniunktury, to okres wysokiego budżetu od 217 milionów do 249 milionów, to okres prac inwestycyjnych. Wykonanie budżetu w tym okresie w porównaniu z sumą ustaloną w ustawie skarbowej wynosiło więcej w r. 1927/28 i 1928/29 — około 32 milionów zł, w r. 1929/30— około 14 milionów zł;

b) Drugi okres od r. 1930/31 do 1935/36, to okres ciężkiego i długotrwałego kryzysu, to okres kompresji budżetowej. Wykonanie budżetu było w tym okresie niższe, aniżeli sumy ustalone w ustawie skarbowej.

---

[1]) Podkreślenia moje

Największa kompresja dotknęła budżet na r. 1931/32 — wyniosła ona 40.457.998 zł. Wykonanie budżetu za r. 1934/35 większe o 8 624.255 zł spowodowane zostało uzyskaniem dodatkowych kredytów na wyrównanie zaległych należności Ministerstwu Poczt i Telegrafów z tytułu opłat telefonicznych, telegraficznych itd. Po odjęciu kwoty tych dodatkowych kredytów wyrównawczych wykonanie jest mniejsze o 1.351.047 zł (patrz str. 718).

Marszałek Józef Piłsudski o jednym z budżetów tego okresu — jak o tym czytamy w „Strzepach meldunków" [1]) *gen. Sławoja Składkowskiego* — mówił w następujący sposób:

RADA GABINETOWA W SPRAWIE BUDŻETU NA ROK PRZYSZŁY

Dnia 6 listopada 1930 roku wezwani zostaliśmy na Radę Gabinetową do Prezydium Rady Ministrów.

Przewodniczył sam Komendant osobiście.

Po omówieniu ogólnych wytycznych budżetowych, Pan Marszałek ciągnął swe przemówienie w sposób następujący: . . . . [2]).

Druga rzecz tyczy się Ministra Spraw Wewnętrznych. Byłem przeciwny obcięciu jego budżetu.

Jesteśmy w ciągu rządów Ministra Składkowskiego świadkami niezwykle pocieszającego zjawiska—podniesienia autorytetu i siły moralnej policji.

Przy tej ilości policji płace policji są bardzo nikłe i dlatego nie można nie iść pewnym nadmiarem wygód dla policjanta.

To czego odmawiam innym urzędnikom, nie mogę odmówić policji (zwracając się do Składkowskiego). Od siebie dałem panu pół miliona spod serca na rzecz pańskiego resortu . . . . [3]).

Ja się starałem głównie o swój budżet, budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Oświaty . . . . [4]).

Mam tylko dwa ministerstwa, które poszły, jak należy, — to moje i Spraw Wewnętrznych . . . . [5]).

---

[1]) Warszawa 1936 — Wydanie I.

[2]) Str. 253—255.

[3]) Str. 258.

[4]) Str. 259.

[5]) Str. 260.

Dlatego bronię budżetu mego i Spraw Wewnętrznych, bo te dwa ministerstwa — swoje zrobiły . . . . [6]).

c) Trzeci okres od r. 1936/37 do 1938/39, to okres powolnego podnoszenia się, to okres urealniania się tego budżetu.

Okres ten zapoczątkowany został przez obecnego *Wicepremiera i Ministra Skarbu Eugeniusza Kwiatkowskiego* zrównoważeniem i urealnieniem budżetu (patrz. str. 718).

Wykonanie budżetu za omawiany okres 12-lecia odbiegało od sum ustalonych w ustawie skarbowej w kierunku zwiększenia lub kompresji. Jeżeli chodzi o zwiększenie budżetu ponad kwoty ustalone w ustawie skarbowej, to sprawa ta jest uregulowana postanowieniami Konstytucji oraz ustaw skarbowych, natomiast sprawa kompresji budżetu czyli zmiany tego, co zostało ustalone przez ciała ustawodawcze w ustawie skarbowej poza praktyką innych ustaleń nie znalazła.

Mówiąc o wykonaniu budżetu wspomnieć należy o funkcjach Sejmu w tej dziedzinie. Art. 31 obowiązującej Konstytucji ustala kontrolę Sejmu nad działalnością Rządu pomiędzy innymi i w prawie zatwierdzenia c o r o c z n i e zamknięć rachunków państwowych i udzielania Rządowi absolutorium.

Do badania zaś zamknięć rachunków Państwa i przedstawiania Sejmowi corocznie wniosków o absolutorium dla Rządu, powołuje Konstytucja Kontrolę Państwową, głosząc w rozdziale XI art. 77:

(1) Do kontroli pod względem finansowym gospodarki Państwa oraz związków publiczno-prawnych, badania zamknięć rachunków Państwa, przedstawiania Sejmowi corocznie wniosków o absolutorium dla Rządu—powołuje się Najwyższą Izbę Kontroli, opartą na zasadzie kolegialności i niezawisłości członków jej kolegium.

(2) Najwyższa Izba Kontroli jest niezależna od Rządu.

(3) Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, a na jego wniosek i z jego kontrasygnatą mianuje i odwołuje członków jej kolegium.

(4) Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest za sprawowanie swego urzędu odpowiedzialny według zasad, ustalonych dla odpowiedzialności ministrów.

Konstytucja nasza przewiduje odpowiedzialność ministrów konstytucyjną (artykuły 13, 30 i 31), odpowiedzialność parlamentarną (artykuły 29 i 31) oraz odpowiedzialność polityczną (art. 28). Mianowanie i odwołanie prezesa Najwyższej Izby Kontroli należy na podstawie art. 13 Konstytucji do prerogatyw Prezydenta Rzeczypospolitej, nie wymaga

[6]) Str. 261.

zatem w myśl art. 14 (2) Konstytucji kontrasygnaty. Art. 3 Konstytucji, mówiący o organach Państwa, wymienia jako organa równorzędne Rząd, Sejm, Senat, Siły Zbrojne, Sądy i Kontrolę Państwową.

Konstytucja nasza należytą wagę przykłada do funkcji kontrolnych Sejmu w zakresie budżetu, należycie również stawia Kontrolę Państwową jako organ powołany do kontroli pod względem finansowym gospodarki Państwa, uniezależniając go całkowicie od Rządu, który nie ma żadnego wpływu na nominację prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Mianuje go Prezydent Rzeczypospolitej w myśl art. 13 (p. c.) w wyniku swoich prerogatyw nie wymagających kontrasygnaty (art. 14 (2). Według Ustawy z 3.VI 1921 r. (D. U. Nr 51, poz. 314) o Kontroli państwowej nominacja prezesa Najwyższej Izby Kontroli wymagała wniosku Rady Ministrów i kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli w myśl art. 77 (4) Konstytucji jest za sprawowanie swego urzędu odpowiedzialny według zasad ustalonych dla odpowiedzialności ministrów, a więc odpowiada politycznie, parlamentarnie i konstytucyjnie.

Zauważyć należy, że Senat przy obecnie obowiązującej Konstytucji, jak również przy Konstytucji z dnia 17.III 1921 r. nie ma i nie miał żadnego udziału w udzielaniu Rządowi absolutorium.

Zakończona zatem gospodarka budżetowa za dany okres znajduje swój wyraz sprawozdawczy w zamknięciu rachunkowym.

Na podstawie zamknięć rachunkowych i równocześnie dostarczonych przez Kontrolę Państwową materiałów w wyniku badania tych zamknięć (uprzednio przez Ministerstwo Skarbu dostarczonych Kontroli Państwowej) jako Uwag Kontroli Państwowej o zamknięciach rachunkowych Państwa i wykonaniu budżetu wykonuje Sejm kontrolę gospodarki budżetowej Rządu.

Rozprawom nad budżetem poświęcają Izby ustawodawcze zwyczajną sesję, trwającą zwykle cztery miesiące, natomiast rozprawy nad zamknięciami rachunkowymi nie budzą jak gdyby większego zainteresowania.

Sprawie wykonania budżetu poświęciłem mą pracę magisterską (nie ogłoszoną jeszcze drukiem) pt. „Budżety Państwa Polskiego w latach 1929/30—1934/35 a ich wykonanie".

W pracy tej odnośnie zamknięć rachunków państwowych postawiłem następujące wnioski:

a) W zamknięciach rachunków Państwa przedstawionych przez Rząd Sejmowi winny być szczegółowo uzasadnione odchylenia w wyko-

naniu budżetu na skutek kompresji. Skoro bowiem dokonywanie wydatków nie objętych budżetem może nastąpić tylko na mocy ustawy, to niemniej jest ważne, by odchylenia w odwrotnym kierunku były co najmniej szczegółowo uzasadnione w zamknięciach rachunków Państwa.

b) Zatwierdzanie zamknięć rachunków państwowych i udzielanie Rządowi absolutorium ma dochodzić do skutku w drodze ustawy ogłaszanej oczywiście w Dzienniku Ustaw.

c) Rozpatrywanie zamknięć rachunków państwowych i udzielanie (względnie odmowa udzielenia) Rządowi absolutorium winno odbywać się przed rozpatrywaniem i uchwaleniem budżetu.

(Dok. nast.).

UWAGI I WNIOSKI URZĘDÓW WOJEWÓDZKICH

Ciąg dalszy

PROJEKT URZĘDU WOJEWÓDZKIEGO BIAŁOSTOCKIEGO

PROJEKT

Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie organizacji powiatowych władz administracji ogólnej oraz trybu załatwiania przez nich spraw.

Postanowienia ogólne.

§ 1 (1) Starosta jest na obszarze powiatu:

1) przedstawicielem Rządu, sprawującym z tego tytułu funkcje przekazane mu przez specjalne przepisy,

2) szefem administracji ogólnej, t. j. administracji spraw wewnętrznych oraz innych działów administracji, bezpośrednio zespolonych we władzach administracji ogólnej.

(2) *(dotychczasowy ustęp 2 § 1).*

§ 2. *(dotychcz. § 2).*

Organizacja starostwa

§ 3. *(dotychcz. § 3).*

§ 4. *(dotychcz. § 4 z tym, że w ustępie 2 i 8 po wyrazach:* „urzędnik pełniący funkcje starosty" *dodano:* „lub zastępujący starostę").

(7) Pod każdym podpisem winno być umieszczone wyraźne brzmienie nazwiska podpisującego oraz jego stanowisko służbowe.

(11) Urzędnik, który zastępuje starostę, podpisuje: „w z. starosty".

(12) Dokumenty oraz pisma mające charakter dokumentów podpisywane przez starostę, względnie urzędnika pełniącego funkcje starosty lub zastępującego starostę winny być opatrywane w pieczęć okrągłą z napisem: Starosta powiatowy (grodzki) . . . . (następuje przymiotnikowa nazwa powiatu), a podpisywane przez innych upoważnionych urzędników — w pieczęć okrągłą z napisem: Starostwo powiatowe (grodzkie) . . . . (następuje przymiotnikowa nazwa powiatu).

§ 5. *(dotychcz. § 5 ustp. 2).*

§ 6. Starostę zastępuje z urzędu wicestarosta.

§ 7. Na wypadek niemożności pełnienia przez starostę obowiązków służbowych z powodu urlopu, choroby lub przebywania poza terenem powiatu zakres zastępstwa, sprawowanego przez wicestarostę, rozciąga się na wszystkie czynności, spełniane przez starostę.

§ 8. Wicestarosta zastępuje starostę we wszystkich sprawach, przekazanych wicestaroście przez rozporządzenie niniejsze i inne przepisy prawne, jako też w sprawach, które mu starosta poza tym poruczy.

§ 9. W przypadkach nie cierpiących zwłoki, w razie czasowej nieobecności, wicestarosta może wydawać decyzje we wszystkich sprawach zastrzeżonych staroście, zawiadamiając o tym bezzwłocznie starostę.

§ 10. Na wypadek niemożności pełnienia przez wicestarostę obowiązków służbowych, funkcje wicestarosty sprawuje jeden z referentów z resortu spraw wewnętrznych, wyznaczony przez wojewodę na wniosek starosty.

Przy wyznaczeniu zastępcy urzędnik I kat., z wyłączeniem praktykantów, bez względu na grupę uposażenia, ma pierwszeństwo przed urzędnikami II kategorii.

§ 11. Starostwo dzieli się na referaty:

1) referat organizacyjny, obejmujący sprawy *(dalej jak dotychcz. ustp. (2) punkt 1 i 2 § 8);*

2) referat bezpieczeństwa, obejmujący sprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego, sprawy społeczno-polityczne oraz wyznaniowe;

3) referat administracyjno-prawny, obejmujący sprawy wodne, samorządowe, obywatelstwa itp.;

4) referat wojskowy, obejmujący *(jak dotychczas. § 8 punkt 5);*

5) referat karno-administracyjny, obejmujący *(jak § 8 pukt 6);*

6) referat inwalidów wojennych;

7) referat przemysłowy;

8) referat rolnictwa i reform rolnych;

9) referat melioracyjny;

10) referat zdrowia i opieki społecznej;

11) referat weterynaryjny;

12) referat ochrony lasów;

13) referat spraw budowlanych.

Sprawy drogowe są załatwiane w powiatowym zarządzie drogowym przy wydziale powiatowym.

Referaty w starostwach nie stanowią oddzielnej jednostki organizacyjnej.

Prowadzący referaty administracyjno-prawny i karno-administracyjny winni w zasadzie posiadać wyższe wykształcenie prawnicze.

§ 12. *(dotychcz. § 31 ustp. 2 i § 6 ustp. 1).*

§ 13. W ramach szczegółowego podziału czynności starosta dokonywa podziału pracy między referentów, przy czym zależnie od rodzaju kategorii spraw, łączy kilka kategoryj pokrewnych pod względem prawnym i faktycznym w ręku jednego urzędnika referującego lub też jedną kategorię spraw rozdziela między kilku urzędników.

§ 14. W każdym starostwie jest kancelaria.

Kancelaria obejmuje wspólne dla całego starostwa biuro informacyjno-podawcze, ekspedyturę i składnicę główną.

§ 15. *(dotychczas. § 17).*

Obieg korespondencji tajnej reguluje osobna instrukcja.

§ 16. W starostwie jest biblioteka dla celów służbowych i wyszkoleniowych.

Tryb urzędowania.

§ 17. Przyjmowanie interesantów przez starostę, a w wypadkach jego służbowej nieobecności w biurze przez urzędnika zastępującego go winno odbywać się w godzinach od 10 — 12.

§ 18. *(dotychcz. § 11 z opuszczeniem drugiego zdania w ustępie 1 i 2).*

§ 19. *(dotychcz. ustp. 1 § 12).*

§ 20. Sprawy o przeważającym charakterze fachowym załatwiają przydzieleni do starostw funkcjonariusze fachowi.

§ 21. Dla potrzeb kancelaryjnych referatów fachowych wojewoda przydziela urzędników kancelaryjnych z etatu spraw wewnętrznych.

§ 22. *(dotychcz. § 13).*

§ 23 i 24. *(dotychcz. §§ 14 i 15).*

§ 25. *(początek dotychcz. § 16).*

§ 26. Korespondencję z wojewódzką władzą administracji ogólnej prowadzi się z reguły między „Starostwem" a „Urzędem Wojewódzkim".

Forma „Do Pana Wojewody" obowiązuje jedynie:

1) w sprawach wojewodzie i wicewojewodzie zastrzeżonych;

2) przy odpowiedziach na pisma, w których wojewoda, względnie jego zastępca zwrócił się do starosty bezpośrednio lub imiennie;

3) w sprawach, które starosta uzna za niezbędne kierować do wojewody.

§ 27. Dyżury w godzinach pozaurzędowych oraz w niedziele i święta reguluje osobna instrukcja.

§ 27. *(dotychcz. § 18).*

Zakres czynności i odpowiedzialności starosty.

§ 28. *(dotychcz. § 24).*

§ 29. *(dotychcz. § 25).*

Celem ułatwienia wzajemnego bezpośredniego porozumienia się referentów ze starostą oraz należytego wykorzystania godzin urzędowania, ustala starosta rozkład zajęć w ciągu dnia i tygodnia.

Starosta może poruczyć wicestaroście wykonywanie powyższych zadań w granicach ściśle określonych.

§ 30. *(dotychcz. § 27 z tą zamianą, że:*

a) w pukcie 9. dodano: „oraz wnioski o skierowanie spraw na drogę sądową";

b) w punkcie 11. dodano: „lub mają poważne wątpliwości";

c) punkt 16. opuszczono.

§ 31. *(dotychcz. § 28).*

Zakres czynności i odpowiedzialności wicestarosty.

§ 32 (1). Wicestarosta prowadzi z reguły referat organizacyjny.

(2) *(jak dotychcz. § 29 ustęp. 3 lit. a) z dodatkiem:* „i odpowiada za należytą organizację inspekcji powiatowej".

(3) Oprócz tego wicestarosta w obrębie administracji ogólnej spełnia czynności, które mu starosta poruczy.

§ 33. (1) Celem skoordynowania działalności całego starostwa, zwłaszcza referentów spraw administracyjnych z referentami spraw fachowych, jako też działalności władz, urzędów i organów staroście podległych, jak to komenda pow. P. P., wydział powiatowy itp., odbywają się najmniej dwa razy w miesiącu konferencje referentów pod przewodnictwem wicestarosty, mające na celu omawianie spraw wspólnych i spraw wątpliwych.

(2) *(jak dotychcz. § 37 ust. 2).*

(3) Konferencje te winny być wykorzystane przez wicestarostę w kierunku szkolenia i udzielania dyrektyw, ewentualnie żądania krótkich sprawozdań z działalności referentów, zwłaszcza fachowych oraz koordynowania pracy referentów starostwa z komendą P. P. i wydziału powiatowego.

§ 34. Niezależnie od spraw, wchodzących w zakres praw i obowiąz-

ków wicestarosty stosownie do postanowień rozporządzenia niniejszego, starosta obowiązany jest zapewnić wicestaroście wgląd w całokształt zagadnień administracji powiatowej, nie wyłączając funkcyj starosty jako reprezentanta Rządu, w stopniu niezbędnym dla umożliwienia wicestaroście należytego spełniania obowiązków w razie niemożności sprawowania urzędu przez starostę.

Zakres czynności i odpowiedzialności referentów i innych urzędników.

§ 35. *(jak dotychcz. § 31 z opuszczeniem lit. a).*

§ 36. Referenci przygotowują załatwienie spraw i ponoszą odpowiedzialność:

1) za dokładną znajomość odnośnych ustaw, rozporządzeń i okólników;

2) za dokładne ustalenie stanu faktycznego;

3) za opracowanie sprawy zgodnie z aktami;

5) za ścisłe stosowanie obowiązujących przepisów o biurowości, podziału czynności, przechowywanie akt, ewidencyj i pomocy urzędowych;

7) za najszybsze i wyczerpujące załatwienie sprawy;

8) za przestrzeganie zasad oszczędności co do wydania niezbędnych zarządzeń, wynikających czy to z przepisów prawnych, czy stosunków faktycznych;

9) za podjęcie inicjatywy wobec starosty;

(ustępy 3, 5 i ostatni dotychcz. § 32 bez zmiany).

§ 37. Przepisy poprzedniego §-u mają odpowiednie zastosowanie w odniesieniu do sił pomocniczych, dodanych referentom.

Siły pomocnicze są obowiązane stosować się do poleceń i wskazówek referenta, wydanych w ramach jego zakresu działania.

§ 38. (1) Zakres samodzielnej aprobaty poszczególnych referentów oznacza starosta.

(2), (3) *(jak dotychcz. § 33 ustp. 2 i 3 z dodat.:* „a tylko za zgodą wojewody urzędnikom III-ej kategorii").

§ 39. *(dotychcz. § 34 z opuszczeniem lit. a).*

§ 40. *(1) (2) (3) (jak dotychcz. § 35).*

(4) Starosta może zastrzec sobie czasowo aprobatę wszystkich spraw, załatwianych przez urzędnika fachowego — o ile wymagają tego względy służbowe.

§ 41. *(dotychcz. § 36).*

§ 42. *jak dotychcz. § 38 ze zmianami w ustępach:*

1) za stały nadzór nad pracą personelu kancelaryjnego i fukcjo-

nariuszy niższych, którzy wobec niego ponoszą odpowiedzialność za należyte wykonywanie obowiązków służbowych;

5) za czystość i porządek wewnątrz i zewnątrz starostwa;

6) za należyte prowadzenie składnicy.

§ 43. *(jak dotychcz. § 39)*.

§ 44. Odpowiadzialność, która w myśl niniejszych przepisów ciąży na urzędnikach podwładnych, nie uwalnia przełożonych od czuwania nad należytym spełnianiem ich obowiązków.

Stosunek starosty do władz i urzędów niezespolonych oraz samorządowych.

§ 45. Starosta, jako reprezentant Rządu, ma na obszarze powiatu prawa i obowiązki, przewidziane w art. 10, 11, 12 ust. 1, 13, 14, 24 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19.I 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. U. R. P. Nr 80, poz. 555 z r. 1936).

Sprawy wynikające z tego tytułu podlegają decyzji i aprobacie starosty.

W szczególności, w celu stałego uzgadniania działalności wszystkich działów administracji rządowej z zasadniczą linią działalności, starosta ma prawo:

1) żądać w terminach przez niego określonych wyjaśnień pisemnych lub ustnych od kierowników władz i urzędów państwowych, pośrednio podległych władzom centralnym a nie zespolonych z administracją ogólną;

2) występować wobec właściwej władzy z inicjatywą wydania przez nią właściwych zarządzeń;

3) zwoływać periodyczne zebrania naczelników oznaczonych władz i urzędów państwowych i odbywać je pod swym przewodnictwem;

4) przewodniczyć lub uczestniczyć w posiedzeniach wszystkich kolegialnych organów administracyjnych.

Uprawnienia starosty, przewidziane w p. 1, 2 i 4 nie odnoszą się do administracji wojskowej, do sędziów i wszystkich funkcjonariuszów wymiaru sprawiedliwości i więziennictwa.

Uprawnienia starosty, przewidziane w p. p. 2 i 4 nie odnoszą się do administracji oświecenia publicznego.

§ 46. Stosunek starosty do Policji Państwowej regulują osobne przepisy.

§ 47. Stosunek starosty do władz, urzędów i organów samorządowych regulują osobne przepisy.

Postanowienia końcowe.

§ 48. Postanowienia niniejszego rozporządzenia mają odpowiednie zastosowanie do starosty grodzkiego.

§ 49. W granicach przepisów niniejszego rozporządzenia wojewoda ustali:

1) statut organizacyjny starostw;

2) szczegółowy podział czynności i ogłosi w dzienniku wojewódzkim.

W dzienniku wojewódzkim będą ogłaszane zmiany statutu organizacyjnego i szczegółowego podziału czynności.

§ 50. Statut organizacyjny starostwa obejmuje podział na referaty, przy czym zakres działania każdego z nich winien być w sposób ogólny określony.

§ 51. Szczegółowy podział czynności obejmuje:

a) wyliczenie wszystkich kategoryj spraw należących do zakresu działania każdego referenta;

b) ustalenie zakresu aprobaty, t. j. spraw zastrzeżonych do ostatecznej decyzji starosty, wicestarosty i referentów.

§ 52. Wojewodzie służy prawo wydawania w ramach postanowień niniejszego rozporządzenia szczegółowych instrukcyj dla starostw, rozwijających i normujących bliżej poszczególne zagadnienia, dotyczące organizacji tych urzędów i sposobu załatwiania spraw.

Uzasadnienie (w skróceniu).

1) Wobec wprowadzenia do tabeli stanowisk stanowiska wicestarosty, sprawę zastępstwa sprecyzowano wyraźniej. W myśl projektu zastępcą starosty jest wicestarosta, a tylko na wypadek niemożności pełnienia przezeń obowiązków służbowych, funkcje wicestarosty sprawuje jeden z referentów z resortu spraw wewnętrznych, wyznaczony przez wojewodę na wniosek starosty. Zakres czynności wicestarosty w tym wypadku dostosowano do zaprojektowanych analogicznych postanowień, dotyczących zakresu czynności wicewojewody.

2) Opierając się na stanie faktycznym, proponuje się ustalenie 13 referatów, mianowicie: a) referat organizacyjny, który obejmowałby równocześnie dotychczasowy referat ogólny; wymienione referaty faktycznie łączą się, a sprawy wchodzące do ich zakresu działania załatwiane są przez wicestarostów; b) referat bezpieczeństwa; c) referat administracyjno-prawny; d) referat wojskowy; e) referat karno-administracyjny; f) referat inwalidów wojennych — wobec istnienia takich referatów przy niektórych starostwach; g) referat przemysłowy; referaty takie ostatnio powołane zostały do życia przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu przez przydzielenie do niektórych starostw specjalnych referentów do załatwiania spraw przemysłowych; h) referat rolnictwa i reform rolnych i) referat melioracyjny; j) referat weterynaryjny; k) referat zdrowia i opieki społecznej; te dwa dotychczas referaty z działu Ministerstwa Opieki Społecznej należy połączyć w jeden. tym bardziej, że zakres spraw tego ostatniego jest

stosunkowo nieduży, i powierzyć prowadzenie go lekarzowi powiatowemu. jako najbardziej powołanemu i mogącemu z tytułu swego stanowiska praktycznie załatwiać sprawy opieki społecznej w terenie (gminy, ośrodki opieki społecznej i t. p.); l) referat ochrony lasów; m) referat spraw budowlanych.

Uważając, że referatu drogowego w starostwie nie da się utworzyć ze względów rzeczowych i organizacyjnych, proponuje się pozostawienie spraw drogowych w powiatowym zarządzie drogowym przy wydziale powiatowym.

3) W rozdziale „tryb urzędowania" projektu umieszczono ustęp: „Przyjmowanie interesantów przez starostę, a w wypadkach jego służbowej nieobecności w biurze przez urzędnika zastępującego go, winno odbywać się w godzinach od 10—12".

Taki stan rzeczy przyjął się ogólnie, wiadomy stał się ludności i wydał praktyczne rezultaty.

4) Przewiduje się przepis ustalający formę korespondowania między starostwem a urzędem wojewódzkim.

5) W projekcie określono ściślej zakres czynności i odpowiedzialności wicestarosty. Wicestarosta zostaje obciążony, jako referent organizacyjny, odpowiedzialnością za stan organizacyjny, biurowość i urzędowanie starostwa i władz i urzędów staroście podległych oraz nakłada się na niego obowiązek koordynowania działalności całego starostwa i szkolenia urzędników, gdyż starosta z natury rzeczy nie może mieć bliższego wglądu w tego rodzaju sprawy.

Nadto dodano jako konieczny przepis o obowiązku starosty zapewnienia wicestaroście wglądu w całokształt zagadnień administracji powiatowej, nie wyłączając funkcyj starosty jako reprezentanta Rządu, w stopniu niezbędnym.

6) Wstawiono do projektu rozporządzenia rozdział o stosunku starosty do władz i urzędów niezespolonych i innych.

C. d. n.

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO

Niewłaściwe zachowanie się pokrzywdzonego nie pozbawi go charakteru urzędnika pełniącego czynności służbowe (art. 132 i 133 k. k.).

Skoro urzędnik w czasie pełnienia służby został zelżony i napadnięty przez oskarżonego, to działanie jego zmierzające do odparcia bezprawnego zamachu jest działaniem w obronie koniecznej, a więc czynnością prawną i nawet przekroczenie tej obrony nie miałoby żadnego wpływu na charakter pokrzywdzonego jako urzędnika i na dokonywane przez niego czynności służbowe (28.II 1938 Nr 2 K 1666/37).

Określenie pojęcia „wiadomość" (art. 170 k. k.).

Przez użyty w art. 170 k. k. wyraz „wiadomość" należy rozumieć wszelkie informacje bez względu na ich postać zewnętrzną, które dotyczą wydarzeń przeszłych, teraźniejszych i przyszłych. Nie można wyrazem „wiadomość" obejmować własnych poglądów, opinii i zapatrywań osoby, która je rozpowszechnia. Krytyki, opinie i oceny, jeżeli pod tą postacią nie przemyca się obiektywnych lub czyniących wrażenie obiektywnych informacji, nie są wiadomościami w rozumieniu art. 170 k. k. (25.II 1938 Nr 3K 2429/37).

Nieudolne podrobienie pieniędzy (art. 175 w związku z art. 23 § 2 k. k.).

Dla istoty podrobienia pieniędzy nie jest rzeczą konieczną osiągnięcie przez sprawcę tak łudzącego podobieństwa, by mogło wprowadzić w błąd nawet doświadczoną osobę, lecz wystarcza takie podobieństwo, by niedoświadczony człowiek nie mógł od razu przekonać się o nieprawdziwości wręczonego mu jako pieniądz przedmiotu. Z tego powodu za nieudolne usiłowanie fałszowania pieniądza uznane być może tylko naśladownictwo, dokonane w sposób tak nieudolny, że każdy przeciętny człowiek pozna od razu, iż ma do czynienia nie z pieniądzem, lecz z nieudolnym naśladowaniem tego (5.V 1938 Nr 2K 197/38).

Fałsz dokumentu w przeciwstawieniu do poświadczenia nieprawdy (art. 187 i 287 k. k.).

Przerobienie dokumentu jako czynność materialna wypełnia istotę czynu z art. 187 k. k., nie wiążąc się bynajmniej z umieszczeniem lub poświadczeniem nieprawdziwych informacyj, tj. tak zwanym nieściśle fałszem intelektualnym, gdyż w rozumieniu k. k. fałsz jest zawsze tylko bądź podrobieniem nie istniejącego, bądź przerobieniem istniejącego dokumentu (18.I 1938 Nr 1K 1596/37).

Określenie pojęcia urzędnika i obowiązku służbowego w rozumieniu k. k. (art. 292 i 134 k. k.).

1. Urzędnikiem w rozumieniu art. 134 i 292 k. k. jest osoba pozostająca w służbie Państwa lub samorządu bez względu na sposób ustanowienia w służbie.

2. Obowiązek służbowy urzędnika według art. 134 k. k. polegać może nie tylko na wykonywaniu czynności zarządu, lecz także na spełnianiu czynności wykonawczych i pomocniczych, obowiązek taki opierać się może nie tylko na przepisach, instrukcjach służbowych itd., lecz także na zleceniu przełożonego, dotyczącym konkretnego przypadku (28.IV 1938 Nr 1K 1/38).

Złożenie wniosku o ściganie w policji jako chwila, w której ujawniła się wola ścigania, niezależnie od właściwości sądów, którym sprawa podlega (art. 56 k. p k.).

1. K p. k. nie zawiera ograniczeń, z których winikałby obowiązek pokrzywdzonego do złożenia wniosku o ukaranie w sprawach (wnioskowych), podlegających właściwości sądu okręgowego, wyłącznie tylko prokuratorowi i nie ogranicza nigdzie prawa Policji Państwowej do przyjmowania od pokrzywdzonych wniosków, przewidzianych w art. 56 k. p. k., celem ich dalszego skierowania według właściwości, przy czym to prawo policji nie jest — jak to wynika z treści przepisów art. 243 i 253 k. p. k.—ograniczone do spraw podlegających właściwości sądów grodzkich. Cytowane przepisy ponadto zawierają obowiązek (a nie tylko prawo) przyjmowania zawiadomień o przestępstwie i skarg osób pokrzywdzonych niezależnie od kwestii właściwości sądów grodzkich czy okręgowych.

2. Prokurator staje się uprawniony do ścigania z urzędu (art. 56 k. p. k) z chwilą, gdy pokrzywdzony ujawnił materialną wolę ścigania przez złożenie wniosku w policji, niezależnie od tego, czy pokrzywdzony w momencie faktycznego otrzymania przez prokuratora skargi wnioskowej z policji — jeszcze żyje (28.II 1938 Nr 3 K 1732/37).

St. Czerwiński.

ORZECZNICTWO NAJW. TRYBUNAŁU ADMINISTRACYJNEGO

Czas ustania działalności przełożonych obszarów dworskich w zakresie wspierania ubogich.

W myśl § 29 ust. 1 i 2 rozporządzenia Min. Spr. Wewnętrznych z 2.VIII 1934, Dz. U. poz. 688, w sprawie wykonania ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego, działalność dotychczasowych przełożonych obszarów dworskich jako miejscowych związków wspierania ubogich ustaje nie z dniem przekazania ich czynności na nowoutworzone gminy wiejskie w zakresie administracji publicznej, lecz w związku z ukończeniem likwidacji odnośnego rodzaju spraw majątkowych i publiczno-prawnych między właścicielami gruntów, objętych obszarem dworskim, a nowoutworzoną gminą wiejską (Teza). (Wyrok z 4.XI 1937, l. rej. 186/36).

Czynności kominiarskie na terenie m. st. Warszawy.

1) Prawo gminy m. st. Warszawy do utrzymywania własnych kominiarzy, wchodzących w skład straży ogniowej, na zasadzie zatwierdzonej postanowieniem b. Komitetu Urządzającego w Królestwie Polskim z 18/30.VII 1867 r. ustawy o straży ogniowej w Warszawie nie było uprawnieniem przemysłowym, o którym mowa w art. 3 ust. 2 prawa przemysłowego z 7.VI 1927, Dz. U. poz. 468.

2) Postanowienia § 10 zarządzenia Min. Robót Publicznych w sprawie miejscowych przepisów o czyszczeniu kominów w m. st. Warszawie z 21.IX 1931, Monit. Pol. poz. 301 nie wykraczają poza ramy przedmiotu, pozostawionego w myśl art. 408 p. 15 prawa budowlanego z 6.II 1928, Dz. U. poz. 202 do unormowania przepisom miejscowym (Tezy). (Wyrok z 5.XI 1937, l. rej. 2702/34).

Nowe urządzenia w dawnych budynkach.

Postanowienia, objęte § 16 przepisów miejscowych dla m. Krakowa o usuwaniu nieczystości i wód opadowych z 13.VII 1934, Krak. Dz. Woj. poz. 120, o ile ustanawiają obowiązek urządzenia w budynkach, wzniesionych przed wejściem w życie prawa budowlanego z 16.II 1928 r., w każdym co najmniej trzyizbowym mieszkaniu osobnego ustępu, wychodzą poza ramy tegoż prawa (Teza). (Wyrok z 27.X 1937, l. rej. 3808/35).

Odszkodowanie za prawo rybołówstwa na wodzie publicznej.

Art. 7 ust. 2 ustawy o rybołówstwie z 7.III 1932, Dz U. poz. 357, nie wyklucza przewidzianego w art. 10 tejże ustawy wynagrodzenia. (Teza).

N. T. A. nie podzielił stanowiska pozwanej władzy, jakoby uprawnienie do odszkodowania za odstąpienie prawa rybołówstwa dotyczyło tylko wód prywatnych (art. 7 ust. 1), nie zaś publicznych (art. 7 ust. 2). Skutkiem tego Trybunał uchylił, jako niezgodne z prawem, orzeczenie, stwierdzające przejęcie na rzecz Państwa bez odszkodowania prawa rybołówstwa w jednym z obwodów rzeki Wisły, w wyniku zgłoszenia tego prawa przez skarżącego do księgi wodnej po myśli art. 11 ustawy o rybołówstwie, jako rewiru rybackiego uznanego za jego własny edyktem b. galicyjskiego namiestnictwa (Wyrok z 15.X 1937, l. rej. 3769/35).

Przymusowy wykup majątku, składającego się z obszarów wyłączonych od wykupu — przed rewizją wyłączeń.

Umieszczenie w wykazie imiennym nieruchomości ziemskich, podlegających przymusowemu wykupowi majątku, którego cały obszar wyczerpany został wyłączeniami z art. 4 i 5 ustawy o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. poz. 1/1926), z tej rzekomo racji, że dane, przytoczone przez właściciela majątku przy dokonywaniu wspomnianych wyłączeń, były niezgodne z istotnym stanem rzeczy, nie jest dopuszczalne przed rozstrzygnięciem sprawy pomienionych wyłączeń w trybie, przewidzianym w ust. 3 art. 17 ustawy o wykonaniu reformy rolnej. (Teza). (Wyrok z 9.X 1937 l rej. 1839/37).

Sposób liczenia 15-lecia wysługi emerytalnej.

W myśl § 13 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 8.VII 1932, Dz. U. poz. 577, zaliczenie do wysługi emerytalnej ułamków roku, wynoszących więcej niż 6 miesięcy, za pełny rok, wywiera wpływ także na uzasadnienie roszczenia o uposażenie emerytalne. (Teza).

N. T. A. nie podzielił wywodów Ministerstwa Komunikacji, jakoby liczenie ułamków roku wynoszących więcej niż 6 miesięcy miało wpływ tylko na wysokość zaopatrzenia, a nie na roszczenie o to zaopatrzenie, a więc jakoby dotyczyło tylko osób mających ponad 15 lat wysługi emerytalnej (Wyrok z 11.X 1937 l. rej. 8129/34).

Uprawnienia do nabycia ziemi.

1) Wobec zniesienia na mocy art. 96 ustawy konstytucyjnej z 17.III 1921 r. wszelkich odrębności stanowych, ubiegający się o uwłaszczenie nie może już obecnie korzystać z tych uprawnień specjalnych do nabywania ziemi, jakie mu z tytułu jego przynależności do stanu t. zw. b wolnych ludzi 2 kategorii zapewniały ustawy rosyjskie, o ile nie odpowiada w tym względzie wszystkim warunkom polskiej ustawy uwłaszczeniowej z 20.VI 1924, Dz. U. poz. 254/1929. 2) Użytkowanie, o którym mowa w art. 1 cz. 1 ustawy uwłaszczeniowej z 20.VI 1924, Dz. U. poz. 254/1929, winno być oparte na tytule prawnym. (Tezy). (Wyrok z 12.X 1937, l. rej. 4704/35).

W. Czapiński

KRONIKA

ADMINISTRACJA

Organizacja służby aprowizacyjnej. Mnstwo Spr. Wewn. pismem okólnym z 23.VIII br. Nr GL. 431-11/5 podało do wiadomości zarządzenie p. ministra rol. i ref. rol. 16.VIII br. Nr B.P. I-1/9, w myśl którego istniejące w Zarządzie Centr. Minstwa Spraw Wew. Biuro Aprowizacyjne weszło do czasu wydania nowego statutu organizacyjnego Minstwa Rol. i Ref. Rol. w skład Zarządu Centr. Min. Rol. i R. R. w dotychczasowym stanie organizacyjnym. Dotychczasowa organizacja podległej służby aprowizacyjnej we władzach administracji ogólnej pozostaje do czasu wydania dalszych zarządzeń bez zmian.

Wywieszanie w pokojach starostwa map powiatu. Minstwo Spraw Wew. pismem okólnym z 23.VIII br. Nr GL. 33-3 zarządziło, aby w każdym pokoju starostwa była umieszczona na widocznym miejscu mapa powiatu z wyraźnym — określonym kolorami — podziałem na gminy.

Zmiana przepisów o opłatach stemplowych. Minstwo Skarbu przystąpiło do rozważenia zmiany przepisów o opłatach stempl. W związku z tym Minstwo Spraw Wew. zwróciło się pismem okólnym z 10.VIII br. Nr GB. 19/15-6 do władz podległych o następujące dane:

1) rodzaje podań i świadectw (w osobnych rubrykach), które powinny podlegać opłacie wyższej niż 3 złotowa,

2) wysokość proponowanych stawek co do poszczególnych rodzajów podań i świadectw i

3) rodzaje podań i świadectw, które powinnyby być w ogóle zwolnione od opłaty stemplowej.

Wykazem mają być objęte nie tylko podania i świadectwa, od których obecnie pobiera się opłaty stemplowe, lecz również i takie, które dotąd były od tej opłaty zwolnione, podając przy każdym podaniu i świadectwie wysokość proponowanej stawki lub wniosek o zwolnienie od opłaty oraz krótkie uzasadnienie.

Obecnie obowiązujący 10% dodatek oraz opłaty od załączników nie będą pobierane.

Ujawnianie cen wytworów przędzy bawełnianej. W związku z przeprowadzoną obniżką ceny przędzy bawełnianej o 8% ceny dotychczaso-

wej, podjęte zostały starania mające na celu zapewnienie konsumentom tkanin i innych artykułów bawełnianych pełne wykorzystanie tej obniżki. Wyrazem tych starań jest wydanie na podstawie przeprowadzonych rozmów przez odnośne ministerstwa z centralnymi organizacjami kupieckimi odpowiednich okólników.

Wynika z nich, iż obniżenie cen detalicznych wyrobów bawełnianych winno wynieść od 1%—do 5% w zależności od gatunku i rodzaju artykułu. Podając powyższe pismem okólnym z 8.VIII br. Nr Apr. 74/57-2 do wiadomości władz podległych Mnstwo Spr. Wewn. zaznacza, że władzom administracji ogólnej nie przysługuje prawo regulowania cen tych wyrobów, niemniej jednak winny one w tej akcji współdziałać w ten sposób, aby na podstawie obowiązujących przepisów o ujawnianiu cen przestrzegano, by ceny obecnie ujawnione były obniżone odpowiednio do przeprowadzonej obniżki cen przędzy bawełnianej. W tym celu władze administracji ogólnej porozumią się z lokalnymi organizacjami kupieckimi celem współdziałania w realizowaniu wytycznych, omówionych w okólnikach centralnych organizacyj gospodarczych oraz zamierzeń Rządu.

Odroczenia służby wojskowej dla poborowych z cenzusem kat. „A“. Minstwo Spraw Wewn. pismem okólnym z 13.VIII br. Nr Wojsk. B. 8/5/1 podało do wiadomości, że Minstwo Spraw Wojsk. poleciło wojskowym władzom poborowym (K. R. U.) wydać w dniu 30.IX br. wszystkim poborowym z cenzusem kat. „A“, przyjętym na pierwszy rok studiów w wyższych uczelniach, którzy nie odbyli służby pracy bez własnej winy i nie zostali wcieleni do szeregów, jak również tym, którzy służbę pracy odbyli, a do szeregów nie zostali wcieleni, odpowiednie zaświadczenie wojskowe.

Na podstawie wymienionego zaświadczenia władze administracji ogólnej mogą udzielać studentom pierwszego roku odroczeń służby wojsk. na zasadzie art 67 ustawy o pow obow. wojsk. w przeciągu 6-ciu tygodni od dnia 30.IX br.

Oddłużenie funkcjonar. państw. zaliczki na uposażenie Min. Spraw Wewn. pismem okólnym z 16.VIII br. Nr GB. 11-20-14 zarządziło zakończenie akcji oddłużeniowej do 15.IX rb.

Strój Pol. Narod. Kościoła w Polsce. Decyzją z 26.VII br. Nr AP. 3-60 Min. Spr. Wewn. odmówiło Polskiemu Narodowemu Kościołowi w Polsce (Kraków, ul. Czarna L. 2) pozwolenia na ustanowienie i używanie stroju według specjalnego wzoru.

Wyjazdy do Jugosławii. Min. Spraw Wewn. pismem ogólnym z 11.VIII br Nr AP. 131/431 zawiadomiło władze podległe, iż zniża opłaty za paszporty na wyjazd do Jugosławii z ważnością do dwóch miesięcy do kwoty 40 zł. Warunkiem uzyskania paszportu—za opłatą zniżoną do 40 zł i bez konieczności udowodniania nieodzownej potrzeby wyjazdu, — jest wykazanie się zaświadczeniem upoważnionych

instytucyj bankowych, stwierdzającym wpłatę odpowiedniej kwoty na kupno czeków turystycznych (lub też akredytyw — analogicznie do wyjazdów do Bułgarii, Włoch, Francji itd.).

Wycieczka niem. urzędników rejencji w Królewcu. W dn. 7—18.VIII br. bawiła w Polsce nieoficjalna wycieczka 22 niem. urzędników rejencji w Królewcu i zwiedziła Wilno, Lwów, Worochtę, Jaremcze, Kraków, Warszawę, Toruń i Gdynię.

W Warszawie wycieczka przebywała od 14 do 17.VIII br. i zwiedziła autokarem miasto, zapoznała się z jego inwestycjami, dokonaną i projektowaną rozbudową z nowymi osiedlami podmiejskimi. W szczególności zwiedzono Wilanów i Centr. Inst. Wych. Fiz. na Bielanach.

Zarząd Miejski przyjął wycieczkę śniadaniem w „Agrilu”, koledzy zaś urzędnicy polscy obiadem w Klubie Urz. Min. Spr. Zagr.

SAMORZĄD

Podatek od nieruchomości, które nie mogą być zabudowane. W myśl art. 2 pkt. 5 dekretu Prezydenta Rzplitej z 14.I 1937 r. o podatku od nieruchomości (Dz. U. poz. 14) wolne są od podatku od nieruchomości grunty niezabudowane, których rozporządzalność na cele budowlane jest ograniczona ustawami nie pozwalającymi na natychmiastową ich budowę. Według przepisu § 10 rozp. Min. Skarbu z dn. 20.IV 1939 r. o wykonaniu powyższego dekretu (Dz. U poz. 259) wolne są od podatku grunty, nie mogące być zabudowane na podstawie obowiązujących przepisów, a w szczególności prawa budowlanego (Dz. U. z r. 1928 r. poz. 202 i Dz. U. z 1930 r. poz. 663) i prawa górniczego (Dz. U. z 1930 r. poz. 654) oraz rozporządzeń i zarządzeń właściwych władz, wydanych na podstawie tych przepisów.

W związku z przytoczonymi przepisami prawnymi niektóre z izb skarbowych mają wątpliwości, czy brak prawomocnych planów zabudowania osiedli lub ich części, o których jest mowa w art. art. 7—51 rozp. Prezydenta Rzplitej o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. poz. 202), stanowi w myśl prawa budowlanego przeszkodę w natychmiastowym zabudowaniu gruntów, położonych na terenach tych osiedli lub ich części.

W tej sprawie Min. Skarbu po porozumieniu się z Min. Spr. Wewnętrznych okólnikiem z 24.VI rb. L. D. V. 8365/3/38 wyjaśniło, co następuje:

Brak planów zabudowania osiedli lub ich części, wymienionych w art. art. 7—51 rozp. Prezydenta Rzplitej z 16.II 1928 o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. poz. 202), uzupełnionego rozp. Prezydenta Rzplitej z 3.XII 1930 (Dz. U. poz. 663), względnie istnienie takich planów, lecz jeszcze nie prawomocnych, nie stanowi samo przez się przeszkody w świetle przepisów prawa budowlanego do zabudowania gruntow niezabudowanych, znajdujących się na terenach tych osiedli lub ich części—i tym samym nie uzasadnia zwolnienia tychże gruntów od podatku od nieruchomości z mocy przytoczonego na wstępie postanowienia art. 2 pkt. 5 dekretu—o ile te tereny (grunty

niezabudowane) mogą być zabudowane zgodnie z przepisami prawa budowlanego.

O tym jednak, czy omawiane grunty, położone na terenach osiedli lub ich części, nie posiadających planów zabudowania lub wprawdzie posiadających plany zabudowania, lecz jeszcze nieprawomocne mogą być w danym roku podatkowym zabudowane, decydują właściwe władze budowlane.

W przypadkach zatem, gdy płatnicy w toku postępowania wymiarowego lub odwoławczego zakwestionują obowiązek podatkowy gruntów niezabudowanych z uwagi na brak prawomocnego planu zabudowania terenów, na których wzmiankowane grunty są położone, władze skarbowe winny żądać od płatników zaświadczeń władz budowlanych, że w danym roku podatkowym odnośne grunty w myśl przepisów prawa budowlanego nie mogą być zabudowane.

Współdziałanie zarządów gmin w wykonaniu ustawy z 28.IV 1938 r. o opłatach stemplowych i sądów związanych z przeniesieniem własności nieruchomości. W piśmie okólnym z 30.VI 1938 r. Nr SS/166-1 Mstwo Spr. Wewn. zwróciło uwagę, że 14 maja rb. weszła w życie ustawa z 28.IV 1938 o opłatach stemplowych i sądowych, związanych z przeniesieniem własności nieruchomości (Dz. U. poz. 276), która przyznaje daleko idące ulgi w zakresie opłaty stemplowej, dodatku komunalnego do opłaty stemplowej i opłaty sądowej, wiążących się z umowami o przeniesienie własności nieruchomości. W najbliższym zaś czasie w drodze rozp. min. sprawiedliwości mają być przyznane analogiczne ulgi dotyczące należności notariuszów i pisarzy hipotecznych.

Wszystkie powyższe ulgi zależą nie tylko od pewnych warunków merytorycznych, ale nadto od warunku formalnego, mianowicie od przedstawienia dwóch zaświadczeń wydanych przez zarząd miejski bądź przez zarząd gminy. Zaświadczenia te (które mogą być ujęte łącznie tj. jako jedno pismo urzędowe, zaopatrzone w jeden podpis) mają stwierdzić, że dana nieruchomość: 1) nie znajduje się w obrębie granic ochrony sanitarnej uzdrowiska uznanego za posiadające charakter użyteczności publicznej, 2) nie jest objęta prawomocnym planem zabudowania, szczegółowym lub ogólnym.

Jeżeli tylko zachodzi wypadek przeniesienia własności nieruchomości, co do których istnieją wyżej wymienione cechy negatywne, do wydawania wyżej określonych zaświadczeń obowiązane są zarządy miejskie i zarządy gminne wszystkich gmin, nie tylko zaś tych, które są uzdrowiskami albo mają pewne cechy uzdrowisk albo których obszar znajduje się częściowo w granicach uzdrowiska. Do wydawania powyższych zaświadczeń obowiązane są zatem także zarządy tych gmin, co do których jest rzeczą notoryczną, że nie są uzdrowiskami i że nawet żadna część ich obszaru nie ma cech, rokujących nadzieję uzyskania w przyszłości charakteru uzdrowiska.

W tymże samym piśmie okólnym Mstwo Spr. Wewnętrznych podało do wiadomości, że Mstwo Skarbu zgodziło się, aby: a) w przypadkach, gdy dana gmina nie jest uzdrowiskiem, zaświadczenie było ujęte w schemat: „gmina X nie jest uzdrowiskiem“, b) gdy dana gmina jest

uzdrowiskiem, lecz nie ma charakteru użyteczności publicznej, zaświadczenie było ujęte w schemat: „gmina Y nie jest uzdrowiskiem, posiadającym charakter użyteczności publicznej". W razie jednak, gdy bądź cały obszar danej gminy, bądź część obszaru pokrywa się z obszarem uzdrowiska, posiadającego charakter użyteczności publicznej, należy zbadać, czy dana nieruchomość znajduje się w okręgu ochrony sanitarnej; w razie odpowiedzi twierdzącej na to pytanie należy odmówić wydania świadectwa, w razie zaś odpowiedzi przeczącej należy wydać zaświadczenie, iż dana nieruchomość „nie znajduje się w okręgu ochrony sanitarnej uzdrowiska".

Co się tyczy zaświadczenia wymienionego wyżej pod 2), wiążącego się z planem zabudowania, to zarządy gminne i miejskie powinny odmawiać tego zaświadczenia nie tylko wtedy, gdy dana nieruchomość jest objęta szczegółowym planem zabudowania ale też wówczas, gdy jest objęta planem ogólnym. Gdy nie ma żadnego z powyższych powodów do odmowy, to zaświadczenie powinno być ujęte w schemat: „nieruchomość X nie jest objęta ani szczegółowym ani ogólnym planem zabudowania".

Co oznacza termin „daniny bezpośrednie". Jeden z urzędów wojewódzkich w postępowaniu odwoławczym od wymiaru samoistnych danin komunalnych zajął stanowisko, według którego w wypadkach, w których przepisy zwalniają pewne osoby od podatków bezpośrednich — zwolnienia te dotyczą tylko podatków państwowych oraz tych danin komunalnych, których wymiar jest oparty na podatkach państwowych. Min. Spr. Wewnętrznych w porozumieniu z Min. Skarbu uznało powyższe stanowisko za niesłuszne i wyjaśniło, iż do podatków bezpośrednich zalicza się podatki, które pobiera się u tego, kogo ustawodawca zamierzał nimi istotnie obciążyć, gdzie zatem osoba podatnika i płatnika podatku jest jedna i ta sama. Do tego rodzaju danin należą zwłaszcza podatki przychodowe (od gruntów, od nieruchomości) i dochodowe, spośród komunalnych — podatki od zbytku mieszkaniowego, od psów, od wykonywania prawa polowania itp. W przeciwieństwie do powyższego podatkiem pośrednim jest danina ściągana od podatnika za pośrednictwem osoby innej, która zarazem za zapłatę odnośnej daniny odpowiada, gdzie więc osoba podatnika jest różna od osoby płatnika podatku. Typowym przykładem dla tego rodzaju danin są wszelkie podatki od spożycia, zużycia i produkcji, należy tu również podatek obrotowy, z podatków zaś komunalnych — podatek od publicznych zabaw, hotelowy itp. Jeśli przepis prawny stanowi, że pewna osoba jest zwolniona od wszelkich podatków bezpośrednich, jak np. art. 32 ustawy z 10.VI 1921 w przedmiocie utworzenia Państwowego Banku Rolnego (Dz. U. poz. 966), to zwolnienie powyższe obejmuje w braku innych wyjątkowych przepisów zarówno państwowe jak i komunalne podatki bezpośrednie, w granicach wyżej podanych kryteriów.

Powołanie tymczasowego burmistrza w razie dwukrotnego unieważnienia wyborów burmistrza. W jednym z miast niewydzielonych, starosta powiatowy dwukrotnie unieważnił wskutek wniesionych protestów

wybory na burmistrza, dokonane na zebraniach wyborczych radnych miejskich. Następnie starosta powiatowy powołał tymczasowego przełożonego gminy. W związku z tym, Min. Spr. Wewn. pismem z 25.VI 1938, Nr SS. 35/97-3 wyjaśniło, że jeżeli wiceburmistrz urzęduje, to nie ma podstaw do powołania tymczasowego burmistrza. Jeżeli wiceburmistrza nie ma, albo wniósł na piśmie rezygnację z piastowania mandatu burmistrzowskiego (zachowując mandat wiceburmistrzowski), do czego w myśl art. 6 ustawy samorządowej nie jest obowiązany z uwagi na płatny charakter mandatu burmistrza, wówczas powołanie tymczasowego burmistrza może nastąpić na podstawie przepisów zdania końcowego art. 72 ust. (4) ustawy samorządowej. Dwukrotne unieważnienie aktu wyborczego przez starostę powiatowego nie może być uważane za równoznaczne z sytuacją, przewidzianą w art. 50 ust. (4) względnie (5) ustawy z 23.III 1933 (Dz. U. poz. 294). Natomiast w myśl § 27 ustęp (2) rozp. Min. Spraw Wewn. z 13.VI 1934 w sprawie regulaminu wyborczego do zarządu miejskiego (Dz. U. poz. 485) należy w takim wypadku zarządzić nowe wybory w ciągu 14 dni od dnia unieważnienia wyborów.

Interpretacja przepisów rozporządzenia z 30.VII 1937 r. o zniesieniu niektórych powiatowych urzędów rozjemczych. W piśmie do Urzędu Wojew. w Katowicach z 21.VI 1938 r. Nr S. S. 3/51-2 Min. Spr. Wewn. wyraziło zapatrywanie, podzielone także przez Min. Roln. i Ref. Roln., że przez sprawy niezałatwione ostatecznie do 1.X 1937 r., o których mowa w § 3 rozp. Min. Roln. i Ref. Roln. oraz Spr. Wewn. z 30.VII 1937 r. o zniesieniu niektórych powiatowych urzędów rozjemczych do spraw majątkowych posiadaczy gospodarstw wiejskich (Dz. U. poz. 479), należy rozumieć takie sprawy, w których do 1.X 1937 nie wydano w ogóle orzeczenia. W myśl bowiem art. 26 i art. 27 ustawy z 28.III 1933 o urzędach rozjemczych do spraw majątkowych posiadaczy gospodarstw wiejskich (Dz. U. poz. 60) orzeczenia urzędów rozjemczych są zasadniczo ostateczne, a przysługująca od tych orzeczeń skarga do sądu okręgowego ma charakter kasacyjny.

Wobec powyższego — zdaniem Min. Spr. Wewn. — zgodnie z postanowieniem § 3 wyżej cyt. rozporządzenia z 30.VII 1937 należało przekazać powiatowym urzędom rozjemczym, przejmującym agendy urzędów zniesionych te sprawy, w których te ostatnie urzędy nie wydały orzeczenia do 1.X 1937 i konsekwetnie w myśl § 4 tego rozporządzenia pow. związki samorządowe powiatów, w których urzędy rozjemcze zostały zniesione, powinny były przekazać pow. związkom samorządowym w siedzibach, w których działają urzędy rozjemcze przejmujące agendy urzędów zniesionych, całą sume należności z tytułu wpisów, opłat kancelaryjnych i nierozchodowanych jeszcze kosztów postępowania, jakie pobrano w sprawach niezałatwionych orzeczeniem zniesionego urzędu rozjemczego do 1.X 1937 r.

Wznowienie prac nad projektem ustawy o przekazaniu związkom samorządowym majątku b. instytucji dobroczynnych. Na terenie województw białostockiego, poleskiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego,

wołyńskiego, nowogródzkiego, warszawskiego i wileńskiego za czasów zaboru rosyjskiego i okupacji wojennej powstał poważny majątek publiczny w postaci nieruchomości, kapitałów i ruchomości, służący celom opieki społecznej i zdrowotności publicznej (szpitale, schroniska dla starców i kalek, sierocińce itp.). Na powstanie tego majątku złożyły się legaty, darowizny, dobrowolne ofiary, a niejednokrotnie celowe przymusowe składki.

Zarząd tym majątkiem sprawowały w okresie przedwojennym powołane przez rząd rosyjski instytucje, jak urzędy opieki społecznej, towarzystwa trzeźwości oraz powiatowe i miejskie rady opiekuńcze. Te ostatnie ukazem carskim z 19.VI 1870 r. zostały zniesione i uprawnienia ich przeszły na rady dobroczynności publicznej.

Z chwilą powstania Państwa Polskiego, władze państwowe stanęły na stanowisku, że majątek tych instytucji dobroczynnych przeszedł na własność Skarbu Państwa, mimo że w większości wypadków w posiadanie majątków weszły siłą faktu związki samorządowe dla kontynuowania działalności charytatywnej i zdrowotnej, prowadzonej uprzednio przez nie istniejące już towarzystwa i instytucje.

Polskie ustawodawstwo, jak zasadnicza ustawa sanitarna z 1919 r., ustawa o opiece społecznej z 1923 r. oraz cały szereg ustaw i rozporządzeń specjalnych, nałożyły na związki samorządowe prawny obowiązek realizowania zadań opieki społecznej i pieczy nad zdrowiem obywateli. Dotyczy to przede wszystkim powiatowych związków samorządowych i miast wydzielonych, które obowiązane są utrzymywać zakłady lecznicze i opiekuńcze.

Z jednej więc strony nałożono na samorząd bardzo ważne i rozległe obowiązki, z drugiej jednak strony nie przekazano związkom samorządowym tych dóbr materialnych, które poprzednie pokolenia stworzyły w celu zaspokojenia potrzeb opiekuńczych i zdrowotnych. Zdarzały się nawet wypadki procesów sądowych prowadzonych między Skarbem Państwa i związkami samorządowymi o ustalenie prawa własności powyższego celowego majątku. Niejednokrotnie związki samorządowe musiały opłacać faktyczny lub symboliczny czynsz za prawo użytkowania tego majątku.

Sytuacja ta pod każdym względem nienormalna posiadała jeszcze i tę ujemną stronę, że związki samorządowe, w których posiadaniu znajdowały się obiekty majątkowe po b. instytucjach dobroczynnych, wobec nieuregulowanego prawa własności tych obiektów, wstrzymywały się z dokonywaniem często koniecznych inwestycji dla utrzymania posiadanych obiektów w stanie używalności i ich rozbudowy.

Ogólna wartość nieruchomości powyższych na obszarze b. zaboru rosyjskiego wynosi w przybliżeniu kilkanaście milionów złotych.

Przykładowo podamy dane dotyczące tych nieruchomości na terenie województwa warszawskiego. Nieruchomości takich według posiadanych danych statystycznych jest 30 o przybliżonej wartości szacunkowej 2.800.000 zł. O ile chodzi o ich przeznaczenie, to nieruchomości zajmowanych przez szpitale jest 11, przez przytułki—2, ochronki, sierocińce i przedszkola—5, ośrodki zdrowia—2, sale zebrań (o charakte-

rze domów ludowych)—2, szkoły—1, urzędy państwowe—3, użytkowanych dla celów czynszowych i bez użytku—4 nieruchomości. Nieruchomości nie posiadających uregulowanej hipoteki jest 17, nieruchomości, których hipoteczny tytuł własności opiewa na b. instytucje dobroczynne rady dobroczynności publicznej, urzędy opieki społecznej i kuratoria trzeźwości)—8, na związki samorządowe—3, na Skarb Państwa—1 i na komitet szpitalny—1. Spośród tych nieruchomości w zarządzie pow. zw. samorządowych jest 13 nieruchomości, w zarządzie gmin miejskich—4, w zarządzie związków międzykomunalnych—2, w zarządzie władz państwowych—8 i w zarządzie towarzystw dobroczynnych—3 nieruchomości. Jak widzimy z tego zestawienia 19 obiektów znajduje się pod zarządem związków samorządowych względnie międzykomunalnych.

Nie wszystkie jednak nieruchomości są użytkowane zgodnie z ich przeznaczeniem, a większość z nich nie ma uregulowanej hipoteki.

Podobnie przedstawia się stan prawny i faktyczny nieruchomości po b. instytucjach dobroczynnych w innych województwach centralnych i w województwach wschodnich.

Sprawa ta, wymagająca zdecydowanego rozstrzygnięcia, była w r. 1934 i poprzednich przedmiotem studiów, celem uregulowania jej w drodze ustawowej.

Obecnie Min. Spraw Wewnętrznych wznowiło prace nad projektem ustawy o majątku b. rad dobroczynności publicznej, urzędów opieki społecznej i kuratoriów trzeźwości.

Według projektu sprawa miałaby być uregulowana w sposób następujący:

Majątek winien być przekazany na cele zdrowia publicznego i opieki społecznej na własność tych związków samorządowych lub związków międzykomunalnych, w których posiadaniu bądź władaniu znajdować się będzie w dniu ogłoszenia ustawy. Przekazaniu nie będzie jednak podlegał majątek, stanowiący własność fundacji lub przeznaczony na utworzenie fundacji, chociażby dotychczas nie ukonstytuowanej. Skarbowi Państwa przysługiwać będzie prawo pierwokupu co do majątku przekazanego. Osoby trzecie, roszczące sobie prawa do majątków przekazywanych, będą mogły tych praw dochodzić na zwykłej drodze prawa.

Działalność Związku Miast Polskich w r. 1937/38 Liczba miast należących do Związku z dn. 1.IV 1938 r. wynosiła 504. Stanowi to 83,5% ogółu miast, z liczbą ludności 8.241.000, tj. 94,5% ogólnej liczby ludności miast polskich. Nie należy do Związku—100 miast z 454.575 ludności.

Rada Naczelna Związku odbyła w r. 1937/38 dwa posiedzenia; Zarząd—6 posiedzeń, komisja budżetowa -jedno posiedzenie, komisja ustrojowa — 4 posiedzenia; komisja dla spraw gospodarki i finansów miejskich na posiedzeniu z 18.XI 1937 rozpatrywała wnioski biura Związku, dotyczące środków doraźnej poprawy finansów miejskich, a następnie poselski i rządowy projekty ustaw o poprawie finansów samorządowych; sekcja miast niewydzielonych odbyła 2 posiedzenia,

sekcja przedsiębiorstw miejskich wybrała komisję, która zajęła się ustalaniem zasad, dotyczących tworzenia, prowadzenia i znoszenia przedsiębiorstw samorządowych, oraz wyłoniła podsekcje elektryczną i rzeźnianą. Ponadto pracowały: Komitet Biura Studiów Budowy Wodociągów i Kanalizacji i Komisja Urbanistyczna. Odbyło się 8 regionalnych zjazdów miast. Tematem obrad były przeważnie sprawy dotyczące środków doraźnej poprawy finansów miejskich, egzekucji publiczno-prawnych należności miejskich, kosztów leczenia ubogich, inwestycyj miejskich, elektryfikacji miast, zatrudniania bezrobotnych przez miasta, organizacji przedsiębiorstw, planów zabudowań, kosztów pierwszego urządzania ulic i zagadnień lokalnych. Związek Miast opublikował wydawnictwo p. t. „Fakty, dokumenty i opinie w sprawie poprawy finansów miejskich", oraz przeprowadził szereg ankiet, np. o egzekucji należności miejskich przez urzędy skarbowe, obecnego stanu gospodarki miejskiej, zmiany dochodów miast w r. 1937, opłat drogowych pobieranych przez pow. związki samorządowe na terenie miast, udziału w państw. podatku dochodowym, stanu finansów miejskich i zmian osobowych w zarządach miejskich. Związek opracował 15 memoriałów do władz centralnych. Biuro Studiów Budowy Wodociągów i Kanalizacji współdziałało przy opracowaniu 71 projektów. Referat Urbanistyczny udzielał pomocy technicznej miastom w dziedzinie pomiarów i planów zabudowania. Referat techniczny udzielił około 100 porad i opinii; w związku z pracami Referatu 60 razy wyjeżdżali w teren inżynierowie — rzeczoznawcy. W zakresie prac Referatu Ogrodniczego wyjeżdżał 24 razy inżynier specjalista.

Podjęte zostały badania nad budżetami przedsiębiorstw i zagadnieniem budownictwa mieszkaniowego. Związek przeprowadził także lustracje gospodarki miejskiej, wskutek zgłoszeń zarządów miejskich, udzielał pomocy w poszukiwaniach archiwalnych na terenie całego Państwa; opracowywał także wnioski na posiedzenie Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego.

POLICJA

Zawiadamianie miejscowych prokuratorów o odprawach policyjnych. Komendant Główny P. P. w rozkazie nr 752 pkt I dn. 6.VIII rb. podaje, iż w myśl § 7 Instrukcji Policyjnej obowiązani są przełożeni policyjni zawiadamiać miejscowego prokuratora o odprawach, gdy z własnej inicjatywy umieścili na porządku dziennym odprawy kwestie dotyczące ścigania i dochodzenia przestępstw, lub gdy to uczynili na żądanie prokuratora.

Noszenie peleryn. Komendant Główny P. P. w rozkazie nr 752 pkt II z dn. 6.VIII br. wyjaśnił, iż dla zapewnienia swobody ruchu rąk w czasie służby w pelerynach, wolno zapinać peleryny dotychczasowego kroju tylko na pierwszy guzik pod szyją. W służbie podczas deszczu wolno rękami przytrzymać poły, aby się nie rozchylały.

W czasie służby w pelerynie obowiązuje salutowanie przez przyjęcie postawy zasadniczej.

Bezpłatne przejazdy autobusami P. K. P. Komendant Główny P. P. w rozkazie nr 752 pkt IV z dn. 6.VIII rb. wyjaśnił, iż minister komunikacji decyzją z dnia 2.VII rb. zezwolił umundurowanym oficerom i szeregowym Policji Państwowej, Żandarmerii i funkcjonariuszom służby drogowej na bezpłatne przejazdy autobusami Polskich Kolei Państwowych (P. K. P.), jednakże w ilości nie większej niż dwie osoby korzystające z bezpłatnego przejazdu na każdy pojazd mechaniczny.

Przeniesienie siedziby Wydziału Statystycznego (Rejestru Skazanych) Komendant Główny P. P. w rozkazie nr 752 pkt V z dn. 6.VIII rb. podaje, iż Ministerstwo Sprawiedliwości zawiadomiło pismem z dnia 4.VII 1938 r. Nr II. St. 2100/38, iż siedziba Wydziału Statystycznego (Rejestr Skazanych) przeniesiona została do nowego lokalu przy ul. Aleja na Skarpie Nr 9 (od ul. Frascati), dokąd należy przesyłać wszystkie pisma z zakresu statystyki sądowej i rejestracji skazanych (zapytania o karalność, karty karne, zawiadomienia itp.).

Z WOJEWÓDZTWA WARSZAWSKIEGO

Rozwój prac w zakresie popierania rolnictwa w powiecie makowskim. Dzięki staraniom Pow. Zw. Samorządowego i Okręg. Tow. Organizacyj i Kółek Rolniczych w Makowie Mazowieckim przy wydatnym współudziale Warszawskiej Izby Rolniczej prace nad podniesieniem stanu rolnictwa w powiecie makowskim w ostatnim trzechleciu wykazują duże tendencje rozwojowe.

Ilość kółek rolniczych z 34, liczących 702 członków, wzrosła do 47 z 960 członkami, liczba kół gospodyń wiejskich z 7 kół, liczących 80 członkiń, powiększyła się do 17 z 255 członkiniami. Sekcja ogrodniczo pszczelarska powiększyła liczbę członków z 24 do 72. Założone zostały sekcja zbytu i spółdzielczości oraz sekcja drobnych plantatorów buraka cukrowego (z 195 członkami).

Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa powiększyła liczbę członków z 141 do 308. Ponadto istnieją 4 spółdzielnie mleczarskie, 3 spółdzielnie spożywców i 8 kas Stefczyka.

Wzrasta również ilość zespołów przysposobienia rolnego w r. 1935/36 — 31 zespołów z 285 członkami, w r. 1937/38 — 43 zespoły z 512 członkami), ilość kursów dla przodowników konkursowych (w r. 1937/38 6 dni dla 96 osób) oraz ilość lustracji (przeciętnie 8 lustracji na zespół).

W r. 1937/38 zorganizowano ponadto 7 zespołów konkursowych dla 70 samodzielnych gospodarzy, rozsprzedano 100 q zboża siewnego i 117 q ziemniaków rakoodpornych, zagospodarowano 45 ha łąk torfowych. Liczba gospodarstw przodowniczych zespołowych wynosi 47, indywidualnych — 21.

W dziale hodowlanym w r. 1936/37 i 1937/38 zakupiono buhajów zarodowych — 22, knurów — 23, owiec — 58. W r. 1936/37 nabyto 13 apteczek weterynaryjnych (po 120 zł każda).

Dużą żywotność wykazują Koła Gospodyń Wiejskich, które w r. 1937/38 zorganizowały 2 kursy zdrowia (dni 6, uczestniczek 50), 6 kursów gotowania (36 dni, 74 ucz.), kurs trykotarstwa (30 dni, 20 ucz.), 2 kursy kroju i szycia (60 dni, 50 ucz.), 2 kursy prania i prasowania (6 dni, 22 ucz.), kurs pieczenia (3 dni, 15 ucz.), 3 kursy przetworów owocowych (9 dni, 37 ucz.), 3 kursy bicia i sprawiania drobiu i kurs hodowlany (20 ucz.). Wśród zespołów konkursowych dla kobiet wiejskich wymienić należy: 8 zespołów uprawy lnu ze 117 uczestniczkami, 8 zespołów uprawy ogródków kwiatowych (65 ucz.).

Z WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Działalność m. Torunia w dziedzinie popierania kultury i sztuki. Miasto Toruń utrzymuje następujące instytucje kulturalne i artystyczne (dane niniejsze podajemy na podstawie protokółu z rewizji przeprowadzonej przez delegatów Związku Rewiz. Sam. Teryt.):

1) *Książnicę Miejską im Kopernika*, która liczy 137.141 tomów i jest najwieksza na Pomorzu. Ma ona charakter biblioteki regionalnej i otrzymuje egzemplarz druków, wykonywanych na terenie wojew. pomorskiego, w myśl rozporz. Min. W. R. i O. P. z 9.II 1934 (Dz. U. poz. 137). Książnica posiada kolekcje: druków pomorskich (największą w Polsce), druków staropolskich (ok. 10.000 tomów), bibliotekę gimnazjalną (powstałą w r. 1594) oraz kolekcję artystycznych opraw gotyckich i renesansowych. Korzystanie ze zbiorów Książnicy jest dostępne dla wszystkich, opłata wynosi zaledwie 1 zł rocznie. Rocznych kart bibliotecznych wydano w r. 1935 — 230, w r. 1936 — 176. Frekwencja czytelników w r. 1935 wynosiła 6.166 odwiedzin, w r. 1936 zaś 8.820. Dzienna frekwencja wahała się od 23 — 40 osób; najliczniejsza jest w godzinach wieczornych.

2) *Muzeum Miejskie* posiada wiele cennych okazów (ok. 16.100 obiektów), zgrupowanych w działach, rzeźba, malarstwo, grafika, przemysł artystyczny, prehistorie, numizmatyka, broń, przyroda i etnografia. Muzeum mieści się w 7 salach na II piętrze Ratusza toruńskiego. Obecnie buduje się specjalny gmach, do którego Muzeum będzie przeniesione. Frekwencja zwiedzających w r. 1935 wynosiła 5.807 osób, w r. 1936 zaś 7.742, przy opłatach wynoszących 5—30 gr od osoby. Dzieci ze szkół powszechnych toruńskich mają wstęp bezpłatny.

3) *Archiwum miejskie* jest instytucją naukowo badawczą, posiadającą poważny zbiór aktów i ksiąg miejskich z lat dawnych (6.564 dokumentów, około 2.500 tomów ksiąg i fascykułów, 979 map i planów, zbiór pieczęci i bloków pieczętnych, kilkanaście serii tablic wojskowych). Zbiory archiwalne zawierają przywileje miejskie, akty miejskie od w. XIII, oraz Archiwum b. ziem pruskich, będące w posiadaniu miasta od szeregu wieków. Archiwum mieści się w wieży ratuszowej. Wydatki ponoszone przez gminę na utrzymanie archiwum wyniosły w r. 1935/36 — zł 1.332, a w r. 1936/37 — 2.588 zł.

4) Poza tym miasto posiada *teatr*, który od szeregu lat jest wydzierżawiony, przy czym gmina ponosi wydatki związane z utrzymaniem budynku (ubezpieczenie, opał, światło, woda) oraz opłaca personel administracyjno-gospodarczy, składający się z administratora i palacza-dozorcy. Wydatki te wyniosły w r. 1935/36 — zł 27.996, w r. 1936/37 — 25.877 zł. Ponadto miasto nie pobiera od biletów teatralnych przysługującego mu podatku, ulga ta wynosi około 5.000 zł rocznie i stanowi ukrytą subwencję dla dzierżawcy teatru.

Ilość miejsc na widowni: siedzących 621, stojących 180. Przeciętna ilość sprzedanych biletów na przedstawienia: w r. 1935/36 — 176, w r. 1936/37 — 228. Ceny miejsc są niskie: na normalne przedstawienie wynoszą 35 gr — 3 zł, na popularne 25 gr — 2 zł 10 gr, na najtańsze 25 gr — 1 zł 35 gr (szatnia bezpłatna).

5) Niewielkie kwoty wydatkuje poza tym Toruń na konserwację pomników i zabytków.

Działalność Ośrodka Zdrowia w Solcu Kujawskim (powiat bydgoski). Założony 1.XII 1935 Ośrodek Zdrowia w Solcu Kujawskim (pow. bydgoski) posiada 6 przychodni (ogólna, przeciwgruźlicza, przeciwjaglicza, przeciwweneryczna, dentystyczna i stacja opieki nad matką i dzieckiem). Personel ośrodka składa się z lekarza-kierownika, lekarza-dentysty i higienistki.

Przychodnie ogólna, przeciwjaglicza i stacja opieki nad matką i dzieckiem czynne są codziennie (w godz. $8^1/_2$—12), pozostałe—2 razy tygodniowo.

Z usług ośrodka korzysta głównie ludność miasta, zamieszkałego przez dużą liczbę bezrobotnych (około 500 rodzin), z których większość stanowią reemigranci z Westfalii. Działalność poszczególnych przychodni za r. 1937 ilustrują poniższe dane cyfrowe (cyfry w nawiasie oznaczają dane z r. 1936):

Przychodnia przeciwgruźlicza: osób zapisanych—106 (103), udzielono porad 217 (423), analiz mikroskopowych 25 (37), odwiedzin domowych — 396 (437), rozdano tranu — 50 kg; *przychodnia przeciwweneryczna* osób zapisanych 28 (17), udzielonych porad i zabiegów — 486 (237), wywiadów domowych—42 (57); *przychodnia przeciwjaglicza*: osób 34 (16), porad i zabiegów—445 (236), odwiedzin domowych — 32 (53); *przychodnia dentystyczna* — osób 886, w tym 160 usunięć zębów, 139 plomb, 410 innych; *stacja Opieki nad matką i dzieckiem* — zapisanych dzieci — 139 (87), udzielonych porad — 443 (311), odwiedzin domowych dzieci — 393 (386), wydanych litrów mleka — 9779 (5532): zapisanych kobiet ciężarnych — 9 (8), udzielonych im porad — 48 (41); odwiedzin domowych kobiet — 26 (20).

Dzieci szkolnych badano w r. 1937 — 795.

Budżet Ośrodka wynosi zł 9.200.

Z WOJEWÓDZTWA STANISŁAWOWSKIEGO

Kulturalny, gospodarczy i turystyczny rozwój Huculszczyzny. Huculszczyzna przeżywa obecnie okres znacznego rozwoju. Powstały

schroniska turystyczne i pensjonaty dla letników, a jednocześnie Huculszczyzna odkrywa swoje bogactwa mineralne: w Burkucie—szczawę żelazisto-wapniową, w Kosowie—żupę solną. Żupę tę przejął Wydział Powiatowy i otwiera wkrótce 9 doskonale urządzonych łazienek, w których liczba kąpieli dochodzić może do 100 dziennie. Klimat kosowski odznacza się dużą łagodnością, wczesną wiosną i późną jesienią. Te właściwości klimatyczne stały się bodźcem do założenia w Kosowie gimnazjum dla dzieci chorych lub zagrożonych chorobą płuc, gruczołów itp. Gimnazjum ma być już uruchomione w przyszłym roku szkolnym. Powstają też w Kosowie domy oficerskie, przeznaczone dla rodzin wojskowych, przybywających do tego uroczego zakątka kraju na wakacje.

Osada, w której widoczna jest intensywna praca w kierunku zachowania i pielęgnowania kultury regionalnej — jest stolica Huculszczyzny — Żabie.

Na skraju tej olbrzymiej wsi, będącej sercem i skarbnicą tej ziemi, wznosi się imponujący gmach Muzeum Huculskiego. Budynek ten podobny do wieżastego zamku kryć będzie w sobie tysiące bezcennych eksponatów i materiałów naukowych ze skarbu folkloru, przyrody i historii Huculszczyzny. W murach tego muzeum mieści się także schronisko turystyczne i dom wypoczynkowy oficerski. Urządzenia tych pomieszczeń harmonizują z charakterem tej ziemi i jej sztuką, dając równocześnie człowiekowi z miasta maksimum wygód. Do rozpowszechnienia znajomości sztuki regionalnej i piękna ziemi huculskiej przyczyni się niewątpliwie w dużym stopniu Wakacyjny Instytut Sztuki który obiera w Żabiem swoją siedzibę od 9 do 29 lipca br.

Informacii o Huculszczyźnie udziela przedstawicielstwo Związku „Karpaty Wschodnie" — Polskie Biuro Podróży „Francopol", Warszawa, Mazowiecka 9, oraz Związek Międzykomunalny „Karpaty Wschodnie", Stanisławów — Urząd Wojewódzki.

Związki samorządowe w r. 1936/37. Rok 1936/37 stanowił okres lepszej koniunktury dla związków samorządowych województwa. Podczas gdy w r. 1935/36 wykonanie budżetów samorządowych wyrażało się kwotą 11.812.234 zł, to w 1936/37 wykonanie to wynosiło 13.839.511 zł, a więc o 1 577 267 zł więcej. Zwiększone wydatki nadzwyczajne były przeważnie pokrywane subwencjami i pożyczkami. Wzrost działalności dotyczył głównie budowy i konserwacji dróg i ulic, na który to cel wydano ponad 1.000.000 zł więcej, niż w r poprzednim. Na inwestycje wydatkowano 2.172.971 zł Z tego na inwestycje drogowe 543.410 zł, na budowę 504.134 zł (przeważnie na budowę szkół 404 654 zł), na budowę kanałów 739.953 zł, na inne urządzenie 179 701 zł, na rozbudowę przedsiębiorstw 376.016 zł. Największy dorobek inwestycyjny miały miasta wydzielone (807.354 zł, następnie gminy wiejskie (616.210 zł), pow. związki samorządowe (409.006 zł), wreszcie miasta niewydzielone (340.351 zł). 1.203 145 zł wydatków inwestycyjnych pokryły związki samorządowe z własnych funduszów; z dotacji i pożyczek Funduszu Pracy 897.500 zł (głównie inwestycje

miejskie). Wojewódzka Komisja Oszczędnościowo-Oddłużeniowa dokonała oddłużenia indywidualnego w stosunku do 20 gmin miejskich, 4 pow. samorządowych i 1 gminy wiejskiej. Z ogólnej sumy zobowiązań związków samorządowych, wynoszącej 19 342 zł, umorzono z tytułu ulg generalnych i w postępowaniu indywidualnym 7.972 000 zł. Zmniejszył się też b. korzystnie stosunek zobowiązań długoterminowych do krótkoterminowych i średnioterminowych (odsetek krótkoterminowych i średnioterminowych spadł do 7%).

Dla K. K O r 1936 był niepomyślny, gdyż nastąpił ubytek wkładów i ilości oszczędzających Stan wkładów spadł z 13.469.800 zł na 10.511.500 (ubytek wyniósł więc 2.958.300 zł) Stan oszcządzających zmalał o 4.038 zł. Załamanie dotyczyło jednak głównie kas miejskich, natomiast powiatowe kasy wykazały bądź wzrost wkładów, bądź też nieznaczny ubytek. W związku z ubytkiem wkładów w części kas musiało nastąpić osłabienie akcji kredytowej tych kas.

Administracja skarbowa w r. 1936/37. Wpływy z danin publicznych zwiększyły się w r. 1936/37 w porównaniu z r. poprzednim o 1.967.970 zł. Zmniejszyły się również zaległości podatkowe. Zwyżce uległy również wpływy z podatków pośrednich, z 4.936.000 w r. 1935/36 do kwoty 5.535.000 za r. 1936 37, a więc o 12%; zwiększyły się również o 3.4% wpływy z monopolów. Zwiększyły się wreszcie wpływy z opłat stemplowych, oraz podatku od spadków i darowizn; zmniejszyły się natomiast wymiary należytości sądowych. Ulgi przyznane przez Rząd rolnictwu przejawiły się w zniżkującym przypisie podatku gruntowego i podatku od nieruchomości, oraz w odpisach zaległości podatkowych.

Z WOJEWÓDZTWA POLESKIEGO

Działalność ośrodka zdrowia w Kobryniu. Działalność ośrodka zdrowia w Kobryniu w r. 1936 przedstawiała się następująco: udzielono porad w następujących przychodniach: przeciwgruźliczej 454, przeciwwenerycznej 215, stacji opieki nad matką i dzieckiem 204, ogólnej 1.202, przeciwjagliczej 801, dokonano naświetleń lampą kwarcową 396. Stacja opieki nad matką i dzieckiem, oraz przychodnie przeciwjaglicza i przeciwgruźlicza czynne są po 3 godziny tygodniowo, przychodnie ogólne oraz weneryczne czynne są codziennie. Ośrodek zdrowia pobiera opłaty w wysokości 50 gr za udzielenie porady w przychodni ogólnej plus koszta ewent. opatrunku. Za udzielanie porad w pozostałych przychodniach nie pobiera się opłat. Za naświetlanie lampą kwarcową pobiera się 75 gr (za 1 seans). Lekarzy w ośrodku zdrowia jest 3, pielęgniarka jedna.

Wydatki, związane z prowadzeniem powyższego ośrodka przedstawiają się następująco: r. 1935/36—7.128, r. 1936/37—6.542, r. 1937/38 (prelim.)—6.500. Dochody ośrodka zdrowia wynosiły odpowiednio w tych latach: 6.582, 6.542, 6.500. Zatem dopłata wynosiła: w r. 1935/36—846 zł, w r. 1936/37—1.033 zł, w r. 1937/38—2.300 zł.

BIBLIOGRAFIA

KSIĄŻKI

Augustowski J. i Lipowiecki J.: **Kryzys ustrojowy**. Poznań, 1939 r., stron 59. Nakładem Wielkopolskiego Zarządu Wojewódzkiego Związku Młodzieży Pracującej „Jedność". Poznań, ul. Marcinkowskiego 25.

W pracy tej omawiają autorzy problemy demokratyczne, patriotyzmu, nacjonalizmu, autokratyzmu, absolutyzmu i liberalizmu.

Bader Karol: **Stosunki polsko czeskie**. Warszawa, 1938 r., stron 38. Wydawnictwo Klubu Społeczno-Politycznego.

Autor rozpatruje stosunki polsko czeskie na szerokim tle historycznym oraz z perspektywy przyszłej wojny, dochodząc do konkluzji, że siła naszej pozycji nad Bałtykiem i na Górnym Śląsku spoczywa geograficznie i militarnie na istnieniu niezawisłego państwa czeskiego na południowym zachodzie.

Bajkowski Aleksander, inż.: **Nowoczesna organizacja biur i czynności zakupowych**. Racjonalna organizacja gospodarki materiałowej i zakupów. Warszawa 1938 r., stron 92 formatu znormalizowanego A 4. Wydawnictwo Instytutu Naukowego Organizacji i Kierownictwa.

Zadaniem wydawnictwa jest przedstawienie całokształtu zagadnienia organizacji biura zakupów oraz prowadzenia czynności zakupowych zgodnie z zasadą największego wyniku użytecznego przy najmniejszym nakładzie sił i środków, w szczególności w zakresie jak najekonomiczniejszego i równocześnie terminowego zakupu. Praca została wykonana na prawach rękopisu systemem hektograficznym.

Chodźko W.: **Handel kobietami.** Wydanie II uzupełnione. Warszawa 1938 r., stron 23 Nakładem Polskiego Komitetu Walki z Handlem Kobietami i Dziećmi.

W referacie tym opisuje autor obecny stan zagadnienia handlu kobietami, walkę z tą bolączką społeczną na terenie międzynarodowym oraz poczynania władz polskich w kierunku zwalczania handlu kobietami.

Dzieduszycki Konstanty dr, senator R. P. **Mowa wygłoszona w Senacie 7.III 38**. Warszawa 1938 r., stron 4 formatu A 4. Nakładem autora.

Druk zawiera tekst przemówienia, poruszającego m. in. problemy gospodarcze, amnestii politycznej, stałej rady reprezentującej społeczeństwo.

Grabowski Ignacy ks.: **Procedura Kanoniczna w sprawach małżeńskich**. Warszawa 1938 r., stron 134. Zakłady graficzne J. Domagalski i Z. Frączkowski Warszawa, Chłodna 19.

W pracy omawia autor postępowanie kanoniczne w sprawach o unieważnienie małżeństwa oraz postępowanie w sprawie małżeństwa niespełnionego, przy czym opiera się na odnośnych tekstach prawa kanonicznego, oraz na instrukcjach wydanych w tym względzie w wykonaniu wspomnianego prawa.

Grycz-Śmiłowski Karol: **Nacjonalizm a religia**. Kraków, 1938 r., stron 64. Kwartalnik „Wolna Myśl Religijna".

Autor, nawiązując do doby Reformacji i do powstałego na tym tle ruchu religijnego w dawnej Polsce pod nazwą „Braci Polskich", rozwija w broszurze pogląd, iż wyznania chrześcijańskie mogą być tylko narodowe.

Katelbach Tadeusz: **Strajk akademicki w Warszawie 1917.** Warszawa 1938 r., stron 136. Wydawnictwo „Godziemba".

W pracy tej opisuje autor genezę, przebieg i epilog t. zw. strajku akademickiego z 1917 r., będącego wyrazem potęgującej się w całym społeczeństwie fali opozycyjnej wobec niemieckich okupantów oraz dążącego do całkowitego uniezależnienia szkolnictwa polskiego spod opieki okupanta-zaborcy.

Kelsen Hans: **Państwo monopartyjne.** Zakłady graficzne „Drukarnia polska", Warszawa, Szpitalna 12. Stron 17.

W rozprawie tej ujmuje autor w sposób syntetyczny cechy charakterystyczne ustrojów totalnych Z. S. R. R., Włoch

i Niemiec, zwraca uwagę na podobieństwo metod działania mimo tak różnorodnych założeń ideologicznych, a w końcu wyprowadza wniosek, iż okresom rozkładającego się kapitalizmu towarzyszy zazwyczaj dyktatura partii. Rozprawę przełożył na język polski *Tadeusz Przeorski*.

Królikowski Jerzy inż.: **Jak jeździć i chodzić po drogach**. Wydane przy pomocy subwencji Ministerstwa Komunikacji. Warszawa 1938 r., stron 83. Wydawnictwo Ligi Drogowej.

Celem broszury jest wyjaśnienie w możliwie najprzystępniejszej formie znaczenia poszczególnych prawideł ruchu drogowego, aby położyć kres panującej na drogach anarchii oraz zwiększyć bezpieczeństwo ruchu na drogach. Broszura zaopatrzona w liczne rysunki, ilustrujące typowe sytuacje spotykane na drogach, kładzie specjalny nacisk na prawidłowość ruchu wozów i rowerów oraz zachowanie się pieszych na drogach. Przedmowę do pracy napisał *inż. J. Piasecki, wiceminister komunikacji.*

Pietkiewicz Czesław: **Kultura duchowa Polesia Rzeczyckiego**. Materiały etnograficzne. Prace etnologiczne Instytutu Nauk Antropologicznych i Etnologicznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Warszawa 1938 r., stron XV + 459. Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

W pracy tej zebrał autor obfite materiały dotyczące zwyczajów wierzeń, zapatrywań, kultury muzycznej itp. Poleszuków. Praca została wydana z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej Józefa Piłsudskiego.

Stomma Stanisław mgr.: **Wina i związek przyczynowy w rozwoju prawa karnego**. Wilno 1938 r, stron 88. Koło Prawników Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego. Skład Główny w księgarni J. Zawadzkiego w Wilnie.

Jest to rozprawa doktorska przyjęta przez radę wydziału prawa i nauk społecznych U. S. B., w której autor dowodzi, że linia rozwojowa współczesnego prawa karnego idzie w kierunku przełamania sztywnych przepisów i pozostawienia swobodnego rozstrzygania.

Szymkiewicz Gustaw, naczelnik wydziału administracyjno - budowlanego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych: **Prawo budowlane i zabudowania osiedli.** Dodatek 1937/1938 r. Warszawa 1938 r., stron 168. Nakładem autora. Warszawa 1, skrzynka pocztowa 395. Cena książki 5 zł, za zaliczeniem pocztowym 5 zł 50 gr.

Praca zawiera rozporządzenia wykonawcze do prawa budowlanego, przepisy o przystosowaniu budynków i osiedli do potrzeb obrony powietrznej i inne przepisy z dziedziny budownictwa, wydane w latach 1937 i 1938. Przepisy zostały podane wraz komentarzami oraz okólnikami wydanymi w tej materii przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Praca została zalecona przez Min. Spr. Wewn. do użytku urzędowego władz administracji ogólnej.

Trzeciak Stanisław ks. dr: **Pornografia narzędziem obcych agentur**. Warszawa 1938 r., stron dwułamowych 16. Biblioteka „Jutra Pracy". Warszawa, ul. Nowy Świat 21.

Broszura jest odbitką z tygodnika „Jutra Pracy". W rozprawie tej zwraca autor uwagę na świadome i systematyczne rozpowszechnianie druków i utworów pornograficznych itp przez pewne czynniki obce.

Wajsfater Ignacy mgr: **Sądy polubowne**. Ustawodawstwo — wykładnia — orzecznictwa—praktyka. Stron 80. Skład główny: Księgarnia Powszechna Warszawa, pl. Napoleona 1.

W pracy tej przedstawia autor poszczególne fazy postępowania przed sądami polubownymi, przy czym przytacza zapadłe w tej materii orzeczenia Sądu Najwyższego, podaje wzory pism i formularzy stosowanych w postępowaniu przed tymi sądami itp.

Zakaszewski Cz. inż., Wawrzkowicz St. inż., Rychłowski St. i Sienkowski St: **Zagadnienie melioracyj rolniczych w Polsce**. Zeszyt specjalny czasopisma „Rolnictwo". Warszawa 1938 r, stron 103. Nakładem Towarzystwa Oświaty Rolniczej.

W wydawnictwie tym omawiają autorzy poszczególne odcinki zagadnienia melioracyj rolniczych, jak melioracji podstawowej, melioracji szczegółowej na terenach prywatnych, na terenach objętych przebudową ustroju rolnego oraz melioracji łąkowej, a w końcu przedstawiają sprawę zaopatrywania osiedli w wodę w związku z przebudową ustroju rolnego.

Analiza robót budowlanych. Część I. Podstawy analityczne robót budowlanych, stron znormalizowanych A [4] XVI + 541. Część II. Przedmiar, analiza cen i kosztorys robót budowlanych, stron X + 258. Wydawnictwo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Wydane pod kierownictwem

inż.-arch. Mieczysława Surwiłły, kierownika oddziału budowlanego Warszawskiego Urzędu Wojewódzkiego. Warszawa 1938 r.

Praca ta zapoczątkowana jeszcze przez Ministerstwo Robót Publicznych a następnie prowadzona dalej i sfinalizowana z ramienia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych ma na celu stosowanie na obszarze Rzeczypospolitej jednolitych analiz i kosztorysowania robót budowlanych, przystosowanych do nowych potrzeb budowlanych, a tym samym uporządkowanie rynku budowlanego w interesie racjonalnego rozwoju budownictwa. Okólnikiem nr 18 z dnia 11.V rb. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych poleciło stosowanie we wszystkich przypadkach, dotyczących obliczania robot budowlanych i ich cen wyłącznie tej „Analizy", a to nie tylko w odniesieniu do robót państwowych, lecz również przy ocenie wszelkich innych, z którymi organa państwowej służby budowlanej stykają się z jakiegokolwiek tytułu.

Konferencja gospodarcza w Wilnie. Warszawa, 1938 r., stron 99. Nakładem Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich.

Wydawnictwo zawiera przemówienia i referaty uczestników konferencji gospodarczej odbytej w Wilnie w dniu 11 grudnia 1937 r. W konferencji tej brali udział i przemawiali przedstawiciele Rządu oraz administracji państwowej.

Praktyczne wskazowki o zawieraniu umów międzynarodowych. Warszawa 1938 r., stron 129. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, wydział prawny.

Wydawnictwo zawiera zestawienie ustalonych i przez praktykę Ministerstwa Spraw Zagranicznych potwierdzonych wariantów tekstów i pełnomocnictw, formalnych postanowień umów miedzynarodowych w ogóle oraz umów zawieranych w formie wymiany not, formuł ratyfikacyjnych, aktów o przystapieniu, oświadczeń rządowych, protokółów wymiany lub złożenia dokumentów ratyfikacyjnych itd.

Przemówienia przez radio Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej prof. Ignacego Mościckiego w rocznice imienin Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego 1936—1937 1938. Warszawa 1938, stron 32. Wydawnictwo Wojskowego Instytutu Naukowo - Oświatowego.

Broszura zawiera tekst wymienionych w tytule przemówień. Do broszury dołączono odbitki fotograficzne Prezydenta Rzeczypospolitej I. Mościckiego, Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz Marszałka Śmigłego-Rydza.

Rycerskim szlakiem Orląt. Lwów i Małopolska w boju z najazdem bolszewickim 1920. Monografia literacko-historyczna. Część I. Lwów 1938 r., stron 16 formatu A 4. Nakładem A. Rayskiej we Lwowie, ul. Głęboka 18.

Wydawnictwo, którego ukazał się zeszyt 1, ma na celu opublikowanie materiałów literackich i źródłowych, jak wspomnień wojennych, komunikatów, dokumentów, odezw i życiorysów ochotników biorących udział w walkach z bolszewikami w obronie Lwowa w 1920 r.

Sprawozdanie Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich z działalności w drugim okresie sprawozdawczym 11.X 36—22.V 38. Warszawa, 1938 r., stron 155. Drukarnia zakładów wydawniczych M. Arcta w Warszawie.

W służbie idei. Księga zbiorowa ku uczczeniu 35-lecia pracy *Aleksego Rżewskiego* 1902—1937. Łódź 1938 r., stron 482. Nakładem Komitetu uczczenia pracy Aleksego Rżewskiego. Skład główny w księgarni S. Seipelt sp. z o. o.

CZASOPISMA

Biuletyn polsko-ukraiński. Warszawa, tygodnik Nr 30. *w. b.*: Rozważania podstawowe. *S. Kuryłło*: Demaskująca się demokracja. Nr 31. *J. Lipowiecki*: Ekonomiczny wyzysk Ukrainy. *S. Kuryłło*: Ukraina między Wschodem i Zachodem.

Czasopismo kas oszczędności. Poznań, miesięcznik Nr 8. *Dr Z. Witkowski*: Zagadnienia na czasie. *Mgr St. Sakłak*: Fundusz Wzajemnej Pomocy Śląskich KKO.

Czasopismo techniczne. Lwów, dwutygodnik Nr 15. *Prof. M. Matakiewicz*: Drogi wodne środkowo-europejskie a regulacja i kanalizacja Wisły, Sanu i Dniestru oraz kanał Bałtyk—Morze Czarne z połączeniem do Lwowa.

Nowa palestra. Lwów, miesięcznik Nr 7 i 8. *Adw. dr L. Nadel*: Czy po ukończeniu sprawy orzeczeniem Sądu Najwyższego może nastąpić przywrócenie uchybionego w toku procesu terminu.

Polska gospodarcza. Warszawa, tygodnik Nr 32. *A. W-ski*: Źródła trudności gospodarczych świata. *St. Z.*: Nowy etap konwersji pożyczek zagranicznych.

Praca i opieka społeczna. Warszawa, kwartalnik Nr 1. *A. Fidlerówna*: Zagadnie-

nie mieszkaniowe. *Dr L. Karpf*: Kontrola wody do picia i potrzeb gospodarczych w Polsce w r. 1936.

Pracownik samorządowy. Warszawa, dwutygodnik Nr 15/16. *S. Janczar*: Obywatel, urzędnik i władza Trzy elementy w samorządzie terytorialnym *Z.*: O właściwy stosunek przełożonego do podwładnych. Sprawa ustaw pracowniczych posunięta naprzód.

Samorząd. Warszawa, tygodnik Nr 33. *St. Dębowski*: Usprawiedliwienie działalności gromad. *K. Kołodziej*: W sprawie przekazania samorządom egzekucji podatków. Nr 34. *Z. W.*: Samorządowe urządzenia sanitarno-zdrowotne. *R. Tejszerski*: Świadczenia w naturze.

Samorząd miejski. Warszawa, dwutygodnik Nr 14/15. *St. Dębowski*: Sytuacja miast Centralnego Okręgu Przemysłowego na terenie województw krakowskiego i lwowskiego (region C) *S. Lau*: W obronie uproszczeń meldunkowych. *F. O.*: Świadczenia miast na rzecz nauczycieli szkół powszechnych,

Wychodźca Warszawa, dwutygodnik Nr 14. *Sel*: Na progu dwudziestolecia.

La revue du droit public et de la Science politique en France et a l'etranger. Paris, kwartalnik Nr 2 *Guy Debeyre*: Le recours pour excés de pouvoir et le contrat. *Ez Gordon et M. Mouskhéli*: Parlementarisme, démocratie, dictature. *K. Loevenstein*: Contrôle législatif de l'extrémisme politique dans les démocraties Européennes.

Archiv des öffentlichen Rechts. Tübingen. 29 Band. Nr 3. *Giese*: Zur Rechtslage in staatlosen Landgebiet. Ein Beitrag zur völkerrechtlichen Gebietslehre.

Der Baumeister. München, miesięcznik Nr 8. *Dr R. Föverlein*: Die Raumgestaltung auf der Internationalen Handwerks-Austellung in Berlin. *Maier*: Zerlegbare Holzbauten der Reichspost. *Kaminski*: Das Strochdach in Deutschland.

Deutsche Bauzeitung. Berlin, tygodnik Nr 32. *H. Hille*: Ersparnisse durch Bauen mit verbundenen Massiv-Leichptlatten. *Dr K. Wuth*: Die Geschäftsspesen des Architekten gegenüber der Finanzbehörde. *Kneller*: Systematische Verkehrsentlastung beim Umbau der alten Stadt.

Der Gemeindetag. Berlin, miesięcznik Nr 15. *Dr F. Hotte*: Die Wirkungen der Wirtschaftsbelebung auf die Gemeindefinanzen. Eine Finanzstatistische Studie.

Gesundheits Ingenieur. Müchen, tygodnik Nr 31. *Dr E. F. van der Held*. Die Probenheizungen von Sammelheizungsanlagen. *Ing. P. Ritter*: Warmwassererzeuger für Heiz—oder Gebrauchszwecke. *C. Glanzmann*: Betriebsversuche zur Ermittlung des Wirkungsgrades der Karlsruher Abwasserreinigungsanlage. *F. Stimmelmayr*: Die Rhön-Maintal-Gruppenwasserversorgung. Nr 32 *P. Beck*: Decken-Strahlungsheizung. Ein Beitrag zur Klärung. *Dr E. F. vander Held*: Die Probenheizungen von Sammelheizungsanlagen.

Reichsverwaltungsblatt. Berlin, tygodnik Nr 31. *Prof. dr H. von Frisch*: Das österreichische Gemeinderecht. *Dr J. Rehm*: Wandlungen im Gemeindefinanzsystem. *Dr G. Baumann*: Die Israelitischen Synagogengemeinden von und nach dem Gesetz über die Rechtsverhältnisse der jüdischen Kultusvereinigungen vom 28 März 1938 (RGBl. I S. 338). Nr 32. *Sievers*: Zur Neuordnung des Wasserrechts im Reiche *Münch*: Gemeinde und Hitler-Jugendheim.

Schmollersjahrbuch für Gesetzgebung Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche München, Leipzig Nr 3. *F. Kern*: Die Schichten der Persönlichkeit. *Dr A. Lösch*: Beträge zur Standortstheorie. *Kassinossuke Okada Oberregierungsrat a. D. Tokio*: Die Sozialversicherung in Japan.

Die Städtereinigung. Feudingen, dwutygodnik Nr 14. *A Schröder*: Die diesjärige Tagung des britischen Institute of Public Cleansing *Dr ing. Erhard*: Die Zusammenpressung von Haus und Geschäftsmüll während der Einsammlung. *H. Zöller*: Pneumatischer Einschütter für Müllgefässe in Müllwagen.

Zeitschrift für öffentliche Wirtschaft Berlin, dwutygodnik Nr 8. *Dr H. Storck*: Die Entwicklung der Einnahmen der Gemeinden und Gemeindeverbände aus den Versorgungsbetrieben 1928 — 1936.

Zeitschrift für Osteuropäisches Recht. Berlin, miesięcznik Nr 12. *Gorsic*: Der jugoslawische Verwaltungsschutz. *Braunias*: Die rumänische Verfassungsentwicklung 1932 — 1938.

Drukarnia Gaz. Adm. i P. P., Warszawa, Trębacka 11.